

הזמנה ל"הפרדס"

שנה י"א — חוברת י"ב
חודש אדר ראשון—אדר שני, תרצ"ח
מוקדש לחג יובל החמשים של

חברת ב. מאנישעוויטץ קא.

ליסוד בית מאפה של מצות מאנישעוויטץ בסניסנימי בשנת
תרמ"ח על ידי אביהם הרב דובער מאנישעוויטץ, ז"ל

הפרדס

קובץ רבני חדשי יופיע לאור בעת בשיקאגא. ישא מדברותיו להגדיל תורה
ולאהרירה בהשתתפות גאוני ונדולי דורנו שליט"א
העורך וחמו"ל

הרב שמואל אהרן הלוי פרדס

מלמדים רב ור"מ בוורצח ובנרין (פוילין)

וכעת בשיקאגא

מתיר הפרדס לשנה:

בארצנו—3 דולר :: בחו"ל—2 דולר

הועתק וחוכם לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"חיים תשס"ב

"HAPARDES"

Rabbinical Monthly Journal Price—\$3.00 Per Year

Volume 11.

March, 1938

Number 12

RABBI S. A. PARDES, Editor

1402 Independence Blvd.

Chicago, Illinois

Phone: ROckwell 3290

אגודת רבנים וארצות הברית וקנדה

THE UNION OF ORTHODOX RABBIS
OF THE UNITED STATES AND CANADA

BROADWAY CENTRAL HOTEL

672 BROADWAY, NEW YORK, N. Y.

ב"ה

תעודת הכשר נחונה כזה על כתי אפיה המצות של הפירמה הנכבדה
המפורסמת בעולם ב. מאנישעוויץ קא. מסינסינטי ניו יורק סיטי, איך
החן כחכיליה הכשרות ע"י השתתפות מנולת משה מתינה חקקה ועשיית המצות
והאפיה ע"י כתי המאפה הנ"ל, העשויות כחכיליה הסדור הסבני, והדור
המסירה מכל חשש, והעוסקים כזה אנשים כשרים ומוסרי דת עומדים חתה
השוחה רב מוכתק המיד, העומד עם הדיר, ועינו פקוחה על חבל שיחא
הכל כהדור מצות וזריזות יחירה. ומזמן לזמן מבקרים את כתי האפיה
הנ"ל רבנים מובהקים וחשובים מאגודתנו, משכנים רצון מאד, ונחנים
המסדור והמסירה והזריזות. ככל השיך לעניני הכשרות של כתי האפיה
אנ"ל הפירמה הנכבדה ב. מאנישעוויץ קא. שחיא מפורסמת כסיבה ומוכח
ויהרון הכשר המסודר כתי. ויאכלו ענוים ויטבצו כפפה בלא שום חשש
ומקפוק כלל. ולראי' באנו צ"ח די חולדות, כ"ט מרחשון, תרצ"ד.

נאום יעקב יעקבסון, נאום יעקב יעקבסון, נאום יעקב יעקבסון
נאום יעקב יעקבסון, נאום יעקב יעקבסון, נאום יעקב יעקבסון
נאום יעקב יעקבסון, נאום יעקב יעקבסון, נאום יעקב יעקבסון

שמעתי רבנים נאומי הדור זצ"ל ולהבל"ח רבנים נאומים שלי"א אשר בקרו
בתי מאפה של מצות מאנישעוויץ וכולם נתנו תעודתם על שביעת רצון שלהם
מתדור הכשרות שם:

הרה"ג א. א. יורדעלעוויטש זצ"ל, ניו יארק, נ. י.	הרה"ג מ. מ. האגשטיין מירושלים ת"ו ראש המשגיחים במאפית המצות די ב. מאנישעוויטש קא.
הרה"ג בנימין חלוי זצ"ל ניו יארק, נ. י.	הרה"ג אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל הרב הראשי לארץ ישראל ת"ו
הרה"ג יהודה לוי לעווין, זצ"ל דיסרונט, מישי.	הרה"ג מאיר שפירא זצ"ל לובלין פוילען
הרה"ג יצחק חלוי מאליאנא זצ"ל בערלין, דיוטשלאנד	הרה"ג י. ל. גארדין זצ"ל שוקאנא, אילל.
הרה"ג אברהם פאלאק זצ"ל פאקיסט, נ. י.	הרה"ג רמ"ז מרגליות זצ"ל, ניו יארק, נ. י.
הרב חנניה פישטאוויטש זצ"ל, וועלינגטאן, ניו זעלאנד	הרה"ג משה שמעון זיוויטש זצ"ל פומבדורג, פא.
הרה"ג דוד פרידמאן זצ"ל ניו יארק, נ. י.	הרה"ג ניסן ואבלאנסקי, זצ"ל, סלאבאדקא, ליטא
הרה"ג שאול יוד' שאחעס זצ"ל שוקאנא, אילל.	הרה"ג אי"ג לעסער זצ"ל סינסינטי, אהיוא
הרה"ג יחזקאל איזישקין זצ"ל דיסרונט, מישי.	הרה"ג דר. מ. הילדעסהויטער זצ"ל, בערלין, דיוטשלאנד
הרה"ג שמואל שאך זצ"ל שוקאנא, אילל.	הרה"ג מאיר דן פלאצקי זצ"ל, אסטראווי, פוילען
הרה"ג שמואל ראפאפארט, זצ"ל ירושלים ת"ו	הרה"ג דוב בער אבראמאוויטש זצ"ל ארץ ישראל
החכם המפורסם הר. נחום סוקולוב זצ"ל	הרה"ג שלום איזראעלסאן, זצ"ל שוקאנא, אילל.
הרה"ג שמחה אייזיק גאלדשמיט, זצ"ל שוקאנא, אילל.	הרה"ג אליהו אינזעלכאר, זצ"ל ירושלים, ת"ו
הרה"ג יוסף סאטמאר, זצ"ל שוקאנא, אילל.	הרה"ג י. א. ברודא זצ"ל, דענווער, קאלי.
הרה"ג דוב מרדכי לעווענטאל, פולאדעלפיה, פא.	הרה"ג א. ל. זרחי זצ"ל, לואיזוויל, קענטאקי
הרה"ג ישראל חלוי ראזענבערג, ניו יארק, נ. י.	הרה"ג מ. נ. ווייסבלאט זצ"ל באלטימאר, מר.

(המשך על צד 8 של המעטפת)

בית מאפה
של
מצות מאנישעוויטץ
שיסד
הרב דובער
מאנישעוויטץ ז"ל
בשנת תרמ"ח
1888
בפינסנעטי, אהיו

בית מאפה החדש
של
מצות מאנישעוויטץ
בפינסנעטי

בית מאפה של
מצות מאנישעוויטץ
בדזשורסי סיטי, נ.דזש.

Chief Rabbi H. P. FRANK

Jerusalem

צב"כ פסח נמנהל פראנק
רב ואב"ד
רע"ה ירושלים חובבי

בית ירושלים ח"י, יומה' ט' אלול שנת תרצ"ח

השנה הזאת היא שנת החמשים ליסוד בית סאפיית המצות של

חברת סאנישעוויץ ע"י אבי המשפחה הנכבד ומופלא כתובי מוה"ר דובער

מאנישעוויץ ז"ל, וכפי הנשמע עומדים הם בני המשפחה לחוג' את

היוכל למפעלם זה הכביר אשר רבים מגדולי דורנו מהללים ומרימים על נס

את גדל הזהירות והדור הכשרות של המצות היוצאות מכית הסאפי' הזה

לכן הנני גם אני לכונן את פני כנגד הפרכים אותם ליום מלאת יובל שני ליסוד

הכית שרושת המפואר הזה העומד כשורה של סגדיקי הרכים ובראשן גלת הכותרת

עשרת תעארת הרכ צבי הירש סאנישעביטץ שלישיא שנתגדל ונתחנך בעיקוית

ירושלים ת"ו והוא נאמט אחד מכני' כוני' מקיים את המקרא אם לא אעלה את

ירושלים על ראש שמתי והוא מהראשונים כארצנו הקדושה להיות מהתומכים

בה ככל ידבר שם זשעפיל ופחזיק כלופדי תוה"ק ביד נדיכה וגם יסד קנוץ

של מצוינים בתורה ועולותין הנשגבות מכריזים עליך ועל אהבת

התורה היוקדת בלבו, הנני סאחל לו את ברכותי הנמשנות וסאת ד' ישא כרכה

בתי אשר והצלחת גויג גם יחד, ויזכה להיות לסופת לדור דורים כעתירת

החותם כרגשי הערצה על טוב פעולותו ופכרכו

מהר הקדש מירושלים
צ. סאנישעוויץ

המשך שמות הרבנים

הרה"ג נחמן צבי עבין,	הרה"ג עזריאל פלאקס,	הרה"ג מרדכי אהרן קאפלמן,
ניו יארק, נ. י.	פאקיס, נ. י.	ניו יארק, נ. י.
הרה"ג יוסף דוד הלוי עפשטיין	הרה"ג אפרים פעלקאוויטץ,	הרה"ג אברהם יצחק קארדאן,
ניו יארק, נ. י.	ברידזשפארט, קאנ.	שיקאגא, אילל.
הרה"ג מנחם מענדיל עקשטיין,	הרה"ג מנחם מענדיל פרוש,	הרה"ג ישעי' קארלינסקי,
קליוולאנד, אהויא	ירושלים, ת"ו	ניו יארק, נ. י.
הרה"ג דר. פאכטמאן,	הרה"ג אברהם פרידמאן,	הרה"ג שלמח קליינפלאטין,
אדעסא, רוסלאנד	בריסק, ליטא	דיטרויט, מיז.
הרה"ג יהודה לייב פאָרער,	הרה"ג אליעזר פרעמעסקי,	הרה"ג שמריחו קליינמאן,
האליאק, סאט.	ניו יארק, נ. י.	פוינסק, פוילען
הרה"ג שמואל מנחם הלוי פיין,	הרה"ג ארי' לייב הכהן קאפלמן,	הרה"ג מ. י. קעניגסבערג,
דיטרויט, מיז.	שיקאגא, אילל.	ניו יארק, נ. י.

Address: Chief Rabbi H. P. Frank, 17 Melton Place, Jerusalem, Palestine.

תרמ"ח.

מקץ חמשים שנה

תרצ"ח.

מאת הרב שמואל אהרן הלוי פרדס שיקאנא
עורך ומו"ל "הפרדס"

בשנה הזאת חוגגת **חברת מנישביץ** המפורסמה והנודעה לישם ולתהלה בכל תפוצות ישראל את חג יובל החמשים. חמשים שנה חלפו ועברו מאז נוסדה אותה התוצרת המיוחדת במינה שנהיתה כעת מסורה בישראל, מסורת מנישביץ. חברת מנישביץ הכניסה תקופה חדשה היסטורית במחנה ישראל, כמה תקופות עברו, כמה דורות חלפו לפני העת שבני ישראל יצאו ממצרים מכבלי העבדות והשפלות; כמה הרפתקאות עברו על עמנו במשך התקופות השונות לפני התקופה ההיסטורית שבה יצא עם מסבר נוגשים והצהיר על שחרורו ולאומיותו ברגש של עם נאור המשתחרר משפלות ועבדות, בכמה נסיונות נתנסה עמנו במשך הדורות מן העת שבה אפו בני ישראל את מצותיהם בחפזן ובמקלותיהם בידיהם! והנה הופעה בהירה: מכונות משוכללות לפי הרישיות המדעיות האחרונות מעבדות מצות לרבות בעד בני ישראל בכל קצוי תבל! והיה בהופיע מצת מנישביץ בבית ישראל בלילות-הסדר, עת לב היהודי מתעורר ומתרגש לזכר עברו ועת היהודי מתעמק בסוד העבר של, ותניד לו המצה חידות מני קדם, ותגל לו המצה המעובדת במכונת מנישביץ את סוד - קיומנו: העם העברי בל יכנע לגלים המכים עליו בלי הרף והחפצים לבלעו; על כל גל וגל ינענע היהודי ראשו — ויחיה בתור מחאה חיה נגדה נא קבל כל העולם! מצת מנישביץ תתנה תוקף קדושת עם ישראל שנשאר בחיים בעת ששונאיו ומנדיו אפסו תמו מני ארץ, יען שעם זה ידע איך לשזר את חוטי-הזהב, איך להמשיך הלאה את שלשלת-המסורה ולהוסיף חוליה לחוליה ורתוק לרתוק; ובשתי אבוקות אור עומדת שתי תקופות ומסמנות את דרכנו ההיסטורית, — מעבר מזה — אותה המצה שנאפתה בחפזן עת עמנו השליך מעליו את עולה המעיק של מצרים, ומאידך גיסא — מצת מנישביץ המסמנת ומרגישה את סורדיקיומנו, כי חיים אנו וקיימים אחרי הדורות הרבים שעברו מאותו הזמן שבו השתחרר ישראל מכבלי הסבלות. מי מלל לנו כי המצה ההיסטורית תזכה להשתלמות מודרנית כזו שזכתה לה מצתנו על ידי חברת מנישביץ, ובכל זאת מי מלל לנו כי עמנו יחיה אחר כל צרותיו, — זהו מפעל כביר, ובעד מפעל זה אנו חייבים להודות לאותה החברה הגדולה — **חברת מנישביץ**.

מצת מנישביץ הוא מצה נאכל בכל מושבות. מצה הנאכל בכל עיר ועיר במרחבי אמריקה וקנדה. ובכל מדינה ומדינה, בארץ ישראל ואירופה נאכלו **מצת מנישביץ**, מצה אשר נתפרסם לכל איש ואיש, אם קורא בשם מצה, — והו מצת מנישביץ. מצה זו שאני אוכלין... בבתי הרבנים, בתי יהודים חרדים, ובתי כל איש ואשה מגדול עד קטן, בכל בתי ישראל, נאכל מצה זו של מנישביץ.

על שום מה? — כמה יפה כח מצה של מנישביץ? מדוע כל בתי ישראל רוצים אך ורק מצות מנישביץ?

על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמין... מצת מנישביץ, — אין לתאר בחרט אנוש גודל הכשרות המהודרות והזרירות היתירה שבעשיתה מהחל עד כלה. בתי מאפיה שלהם המה מיוחדים בגדלם ורחבם למדי. והמהירות מנתינת הקמח ומים שלנו עד גמר אפיית המצות, עד שלא הספיק להחמין... וכל בית ישראל יודעים זאת. והמה מכירים את יקר ערכם וחשיבותם של מצת מנישביץ שיופיע על שלחנם בלילות הסדר ובכל ימי הפסח.

ער שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה וגאלם...

מצת מנישביץ, מזכירים בכל בתי ישראל עת יצאו ישראל ממצרים, ואפו מצותיהם בחפזון, ומקלותיהם בידיהם! והנה לפניכם מצת מנישביץ שנאפו בחפזון, ואז יב היהודי מתרגש ומתעורר לזכר עברו. זמן יצאו ישראל ממצרים ומחכה הפעם לגאולה העתידה, במדינת סוביטה, אשר היהודים המה בכבלות העבדות והשפלות, עובדים עבודת הקודש במסירת נפשם וגופם ובהופיע מצת מנישביץ בבית ישראל בלילות סדר של פסח ותגל לו מצת מנישביץ את סוד קיום גאולת מצרים. ואותה **מצת מנישביץ** אשר גם כן נאפתה בחפזון.

כבר נתפרסם שם האחים לבית **מנישביץ**. ובראשם מר צבי הירש מנישביץ, שהעלו את תוצרות המצות למדרגה גדולה ונעלה במעדר המדינה בסינסנטי אהיו, ומשם זורח שמם של מנישביץ בכל תפוצות ישראל. וזה שבע שנים אשר פתחו בית מאפיה גדולה וכבירה לאפית מצות במזרח המדינה בדווירוי סיטי נד"ו.

בתי מאפה של מצת מנישביץ, נמצאו תחת השנחתם הגדולה והמשובחת של **אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה**, ומשיגת תמירי הרב הנאון הנעלה רמ"מ הויכשטיין, וגם בסינסנטי נמצא משיגת תמירי.

בשנה זו ימצא בבית מאפה של מנישביץ, מצה שמורה מעת הקצירה.

בכל שנה ושנה בעת ביקורי בבית מאפה של מצות מנישביץ, ורואה אני הוספה מהודרה לכשרות הנעלה וגם בשנה זו בקרתי בית מאפה של מצות מנישביץ בדווירוי סיטי, נד"ו, וראיתי גורל הזריות והשמירה היתרה נעלה למאפה מצות של מנישביץ.

מצת מנישביץ המה מיוחדים באמריקה לכשרותם הנעלה והמהודרה, והמה ראויים אשר יהודי אמריקה יכירו וידעו לתת להם תורה על מפעל זה.

חברת מנישביץ הריהי מסורה בישראל. כל תפוצות ישראל נותנות עדותן למפעליהם הנשגבים של האחים היקרים מיקירי עמנו הכי חשובים. האחים מנישביץ, שלכם עד לכל דבר שבצדקה והמשחדים מהונם לכל דבר שבקדושה, כל מוסד הקדוש לעם ישראל ולתורתו מרגיש את נדיבותם של האחים המהוללים לשם, ובהעלותך על זכרוןך את זכר מוסד קדוש בארץ ישראל ובשאר הארצות, העלה בזכירה אחת, את זכר האחים מנישביץ — עמודים לצדקה. ובהזכירנו את מפעליהם של בני מנישביץ על שדה הצדקה והחסד תסיר באמונה ההתנגדות שהיתה מפנים למצות העשויות במכונות כי עיניהם של עניים תלויות וכו'.

החברה נוסדה בשנת תרמ"ח על ידי אביהם המנות האיש הרגול מרבכה הגדול בתורה ובמע"ט הרב דובער מנישביץ ז"ל, וכעת אחד ממנהיגיה ומנהליה הוא האיש הנודע למשגב ומהולל בשערים מר צבי הירש מנישביץ יחי', הנודע בתור עסקן צבורי ונריב.

הננו מאחלים לחברת מנישביץ שתעלה בקודש ותזכה להמשיך הלאה את מסורתה היפה עד ביאת גואל.

"חג הנ' לאחי מנישעוויץ" לפ"ק

ה מ ש ך ש מות ה' ר ב נ ים

הרה"ג יצחק יעקב שטענלאוויטץ,
ברוקלין, נ. י.
הרה"ג משה שמואל שפירא,
אלשאד, לוסא
הרה"ג יוסף תאומים,
דיטרויט, מי.ש.

הרה"ג נפתלי צבי יהודא ריף,
קעמדען, נד"ו.
הרה"ג אלי' אברהם רעגנישבערג,
שוקאנא, אילל.
הרה"ג יצחק הלוי שוסטער,
סאקאקא, פוילען

ישיבת מאנישעוויטץ בירושלים תובב"א

אחריו הולכי דרכיו עוד הוסיפו מרץ. נרבך על נרבך גדלוהו ושכללוהו עד שהביאהו את בית החרושת למצות כיום למדרגה ענקית עולמית המפורסמת די ב. מאנישעוויטץ קא. ברוזיני סיטי, וסינסינטי, אהיו.

יחר עם עסקיו הגדולים, אין הוא מסיח רעתו מלחצם ורחקם של עניי ארץ ישראל, והנהו אב ופטרונו להם, עושה ומעשה תמיד לטובת מוסרי התורה הצרקה והחסד שבארה"ס בכלל, ושיבירושלים בפרט, בעת צר ומצוק פונים תמיד אליו, והוא מושיט את עזרתו הנריבה בענות חן. וגדולים היו מפעליו והשתדלתו לטובת הישוב בא"י. ועוד היום הם נזכרים מתוך שבת וברכה, במוסר פלוני עזר ליסוד הבנין ובמוסר אלמוני לגמר הבנין ושכלולו, ככה העניק מבחו ואונו לירושלים ולארץ הקודש.

אבל איש הרוח האציל הזה, בעל הלב הרגיש והחם, איננו מסתפק עוד בזה, והוא שולח את בניו ר' מרדכי מאנישעוויטץ נ"י ואחיו הרב צבי הירש מאנישעוויטץ נ"י, לירושלמה להתחנך וללמוד שם תורה בקרובה ולתאבק בעפר ארצנו הק', הוא מתקשר עוד עם ירושלים ע"י אלו השנים גדולי ארה"ס, שבאו בקשרי חתון עם בנות ירושלים בבורות ממשפחות רמי היחס והמעלה.

זכה הרב רוב מאנישעוויטץ בחיו לתורה וגדולה באחר, בניו הנכבדים הולכים בעקבותיו, תומכים הם בכל דבר טוב ומועיל, והנם מסוג מעולי עסקני הצבור החרדי שבאמריקה, וביחוד בנו ירד נפשי החביב איש המעלה והתפארה ידא וחרד לרבר ה' בעל מדות תרומיות ומצוינות הרב צבי הירש מאנישעוויטץ שליט"א, עומדים הם על משמרת הכשרות וההירורים בבית מאפה המצה שלהם, ומוציאים אלפים ורבבות דולרים לכל מיני הדודי ושכלולי כשרות.

אולם גולת הכותרת שבפעולותיהם, על שרה התורה וחזק היהדות הנאמנה, היא יסוד "ישיבת מאנישעוויטץ בירושלים ת"י", שנתספרה בשנת תרע"ר, במצות ולזכר אביהם הנערץ הרב רוב מאנישעוויטץ ז"ל, שנפטר בשנה ההיא, והמתקיימת כבר זה "כחצי יובל

בסביבות מאה שערים, זו העומדת כאיש הבינים בין ירושלים העתיקה והחדשה, בין סביבת הכותל המערבי המוקפת רחובות צרים ומקומרים, ובין מרכזי המסחר הסואנים בהמון סחרה ומרכולתם, מרי עברך ברחוב הראשי של שכונת בית ישראל השקטה, תקלוטנה אונך תמיד קולות זמרה מלבבים, קול בני ישיבה הלומדים מתוך התמסרות ותענוג פנימי, וירעת, כי לפני בית ישיבת מאנישעוויטץ, לפני בית היוצר ונשמת האומה אתה עומד.

בית הישיבה, הוא בית המדרש לתורה, הלא הוא מאז ומעולם מקום מחסה ומפלט לעם ישראל ונשמתו, יבנה וחכמיה הם הם שהקימו ניר לבית ישראל, הפצת רוח התורה ויריעתה השלו את רוח האומה ועשוהו לכח איתנים שכל צרות ומצוקי הגלות לא יכלו לו, ומימיהם של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם (יומא כ"ח) ולכל מקום שגלו גלתה תורתם עמם, מא"י לבבל, לאספמיא, לאשכנז, לצרפת, לספרד, לפולין וליטא מבצרי התורה ברורות האחרונים, בארץ ליטא הכרוכה עמדה עדיסת מוסר "ישיבת מאנישעוויטץ".

הרב רוב בער ב"ר יחיאל מיכל לבית מאנישעוויטץ ז"ל נולד בשנת תרי"ח בעירה ליטאית, ספוגת רוח אצילות תורנית, שבה גודל וחונך אצל הורים ישרים על ברכי התורה והיראה עד גיל הבחורות, שאז הוא עובר לעיר קובנה הגדולה, ומוסיף לשקוד על התורה והעבודה עד שנעשה לגדול בתורה, שם זכה לשמש את מרן הגאון החסיד רבינו ישראל סאלאנטער זצ"ל. וקבל ממנו סמיכה לשו"ב, סבות שונות הביאהו לעזוב את מקומו ולגדוד למרחקים לארצות הברית באמריקה. ושם הוא מתגלה בטוהר רוחו ויראתו הקודמת לחכמתו. בשנת תרס"ח הוא מיסד את בית החרושת הגדול לאפית מצות המפורסם בעולם כולו בשם "די ב. מאנישעוויטץ מצה קאמפאני, בסינסינטי" אמריקה, ובמרצו וסמכותו הוא מעלהו למדרגה רמה וחשובה בין בהוריי הכשרות ובין בשכלול טכני. ובניו

הרב זלמן ווייספיש ז"ל, הרב בצלאל נאדיר-שטיין, הרב אלעזר נילערנטער ז"ל, הרב שמעון כשר.

לומדי הישיבה כיום הם הרבנים דוב אליעזרוב, זלמן וועבער, חנוך זונדל גרוסברג, שלמה סבל, יהושע לאדמיר, יוסף רוזנברג, משה שלמה כשר, מענדל ווייספיש, יצחק פילמר, הגאון ר' אליהו ברוך פערלמן שליט"א ראש הישיבה ומגיד שיעור בחו"מ.

הרבנים לומדי הישיבה לומדים עפ"י תכנית סבועה מראש, כמטרה ברורה להשתלם ולעלות למדרגה רמה ומסוימה של ידיעת התורה ע"י בקיאות הגונה בש"ס ופוסקים ראשונים יחד עם סביעת עתים לחלק האגדה הדרוש והמוסר. ואמנם הכניסה וההשתייכות לחברת ת"ח גדולי התורה שבישיבת הרב מאנישעוויטץ, נחשבת למאורע רוחני כביר בחיי כל ת"ח צעיר בירושלים.

כל הוצאות הישיבה ותמיכת הרבנים הלומדים חברי הישיבה משתלמות ע"י האחים הנדיבים המפוארים לבית מאנישעוויטץ, בעלי בית החרושת הענקית למצות "די ב. מאנישע-וויטץ קאמפ", בזוירי סיטי, וסינסינטי, באמד ריקה, מזכרת נצח בתוככי ירושלים לאביהם רב הפעלים דגול מרבבות עם הרב דוב בער מאנישעוויטץ ז"ל.

בשם כל הרבנים לומדי ישיבת הרב מאנישע-וויטץ הנני מניש לכם את ברכת העמוקה לחג יובל החמשים להתיסדות בית החרשת לאפית מצה של "די ב. מאנישעוויטץ מצה קאמפאני, בסינסינטי ורוזוירי סיטי בארצות הברית תרמ"ח—תרצ"ח, עלו והצליחו, והיו לשם ולתפארת.

וכשם שזכיתם עד היום לחזק את עמודי הכשרות באמריקה ע"י מפעלכם הגדול והחשוב, ואת עמודי התורה בציון ע"י יצרתכם הנשגבה, ב י ת י ש י ב ת מ א נ י ש ע ו ו י ט צ ב י ר ו ש ל י מ , כן תזכו ותאריכו ימים ושנים בטוב ובנעימים, ותזכו גם להבא לרומם את קרן התורה והיהדות הנאמנה בא"י ואמרי-

שנים", וכל הוצאותיה משתלמים מקופת בית החרושת של "די ב. מאנישעוויטץ קאמפאני".

מטרת הישיבה היא לתמוך בידי מספר מסוים של מצויני ומוכחרי הישיבות שבירושלים, המתחלפים בכל תקופת שנים מסוימת, בתמיכה חרשית הגונה, הנותנת התורה מבלי שום דאגת וטרדת פרנסה, ואמנם השינה הישיבה את מטרתה המבוקשת, ומבין לומדי ישיבת הרב מאנישעוויטץ יצאו כבר הרבה ת"ח גדולים, רבנים, ראשי ישיבות ודרשנים, ביניהם גם מחברים מפורסמים, כמעט כל לומדי הישיבה קבלו סמיכות להוראה ורבנות ע"י רבותינו הגאונים, מרן הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל והגאון מרן יוסף חיים זוננפעלד זצ"ל, הגאון ר' אליהו קלאצקין זצ"ל, הגאון ר' דלובלין, הגאון מו"ה אבא יעקב הכהן בורוכוב זצ"ל, הגאון בולקוביסקי, מחבר ספר חבל יעקב נ"ח, ויב"ח הגאון, רבי יעקב משה חרלפ שליט"א, ראש ישיבת מרכז הרב והגאון רבי צבי פסח פרנק שליט"א אב"ד בירושלים ת"ן, והגאון מו"ה איסר זלמן מעלצר שליט"א ראש ישיבת עץ חיים, הגאון מו"ה שמעון אהרן ראש ישיבת עץ חיים, הגאון מו"ה שמעון אהרן פולאנסקי שליט"א, ועוד.

בין מוסמכי הישיבה נמצאים, הרב טובי' רוזן, הרב יעקב ביבוסקי, הרב בן ציון זעמיל, הרב אהרן הכהן פאשעק ז"ל, הרב מרדכי אוסטרובי-סקי, הרב רפאל קאצינלנבונינען, הרב יוסף ווייני-שטוס, הרב חיים רבינוביץ, הרב שמעון גילע-דענטער, הרב שלום יעקובזאן, הרב משה ווייני-שטאק, הרב רפאל רבינוביץ, הרב ליפא וואלפא, הרב זאב רגוזניצקי, כעת באמריקה, הרב חיים יהודה יעקובסאן, הרב דוב ווערנער כעת בפרו-בירענץ, אמריקה, הרב שמעון רגוזניצקי, הרב מתתיהו דייזוויס, הרב יהודה חזן, הרב זבולין חרל"פ, כעת באמריקה, הרב יעקב עליאך, הרב צבי הירש ווייספיש ז"ל, הרב רפאל חיים גאלרמאן, כעת באמריקה, הרב יהושע יונתן רובינשטיין, הרב משה ברוך לעמברגער, הרב יעקב שמעון ווערנער ז"ל, הרב אלחנן שיפמאן,

קה, ועיניכם תחזינה בשוב ה' את שכות עמו ברחמים.

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת, החותם בברכת התורה והארץ,

חנוך הענד ווערגער,

מזכיר ישיבת מאנישעוויטץ, בירושלים ת"ו.
ירושלים תוכ"א, שלהי אדר ראשון, תחר"ץ

סימן פ"ה

תרומת לחמי תודה

ראיתי בס' המילואים לכלי חמדה מהגאון רמ"ד פלאצקי זצ"ל שנרפס מחדש בפ' צו, שהביא דברי הר"י מיגאש הובא בחי' הרשב"א לשכונות ט"ו. דהחלה שנוטל מן החמץ לא תאפה חמץ חלקם. היינו דלחמי תודה היה רק ט' חמץ. אבל תרומה שנותן לכהן היה של מצה, והרשב"א תמה עליו שהרי חייב ליתן חלה מכל קרבן ואם אינו נותן מחמץ ממש אינו נותן כלום מקרבן החמץ עיי"ש, והגאון רמ"ד פלאצקי ז"ל העיר שם מהא דתמה הרמב"ן בפ' ויקרא, כשהוציא הכתוב מלאו השאור קרבן ראשית תקריבו למה לא אמר ג"כ וקרבן תודה עיי"ש. ומה ראי' להר"י מיגאש דגם בתורה התרומה לכהן לא היה חמץ יעו"ש. הנה הא' זו כבר רשום אצלי בחירושי זה יותר מט"ו שנה, אבל הרי הרשב"א תמה עליו שם דגזו"כ דלא תאפה חמץ היינו רק במנחות שבאות מצה אבל בלחמי תודה שעיקרו בא חמץ אף חלקם ממנו כן, והרי שתי הלחם שהם חמץ וגם חלקם של כהנים חמץ, והרי חלת תורה שעשאון ד' חלות יצא (נדרים י"ב: מנחות ע"ו.) ופרי' הגמ' והא בעי אפרושי תרומה, וכ"ת דמפריש מכל חרא וחרא אחר אמר דחכנא שלא יטול פרום ומשני דאפרישינהו בלישה, ולמה לא פרי' הגמ' שלא יוכל להפריש מכל חרא וחרא דע"ז האופן יוצרך לתרום מחמץ. ולהר"י מיגאש גם תרומה מחמץ צריך להיות מצה יעו"ש. והנה הקו' ראשונה של הרשב"א י"ל דהר"י מיגאש סובר דרק בשתי לחם דכולו חמץ אז גם חלק הכהנים חמץ. אבל בתורה דרובו מצה, וג' לחם תרומה מג' מינים של מצה היא מצה לכן גם ממני חמץ

צריך להיות מצה כמו שארי התרומה. ועיקר קו' השני' מהא דתורה שעשאון ד' חלות הנ"ל. הי' נראה לפענ"ד דדעת הר"י מיגאש לאביי דס"ל במנחות מ"ו דתורה לא איקרי מנחה. וקרא דלא תאפה חמץ חלקם כתיב במנחה שבא מצה, ורק דעת הר"י מיגאש דחלק הכהנים שבא מלחמי חמץ היא בל"ת, וזהו רק אחרי אפיה שאז חל הפרשת תרומה, וצתום' נדה ו': דא"א לעשות תרומה קודם אפיה, ואף לרש"י ור"ן נדרים שם דחל התרומה בלישה אבל חלק כהנים אינו קודם אפיה דהוא קודם הפרשה, וליכא לאו בלא תאפה חמץ. ועי' תוס' מנחות נ"ו. ד"ה מנחה דמחלקם לא ילפינן אלא שיריים שאחרי קמיצה. וצ"ק מיוחד דכל המנחה על קודם קמיצה, ובתורה דאינו בכלל מנחה לא ילפינן מזה. וא"א לאסור מקרא דחלקם קודם הפרשה דזהו קודם אפיה, ושוב אפיה מפריש פרום בלישה אחר לתרומה מחמץ אינו עובר על לא תאפה חמץ חלקם. וזה יש להמליץ על הר"י מיגאש להצילו מקו' הרשב"א ז"ל.

אמנם ד' מהר"י מיגאש תמוהין מלשון מתני' מנחות ע"ז: שלא יטול מקרבן אחר על חבירו, ולהר"י מיגאש הרי נוטל ממצה על חמץ ובש"ס שם למדנו עשרה לחמץ עשרה למצה. ומבואר דכל י' היא חמץ ובפירש"י שם מה מחובר דבשעת תרומה יהי' הכל שלם. ומשמע דהכל דבר אחד, ויש להאריך בזה ואכמ"ל.

שמואל אהרן הלוי פרדס

עורך ומו"ל "הפרדס"

סימן פ"ו

על ספרי מאור עינים

מכיר תורה אני להרבנים אשר כבדוני בהערותם על ספרי מאור עינים וביחוד לטובים השנים ה"ה הרב וכו' ר' חיים יהודה עהרענרייך בעל אוצר החיים בטיטעכאסלאוואקי והרב וכו' ר' ישראל פורת רב בקליבלאנד אהייא, ומפני שרבים כווננו לדבר אחד אודות מה שהקשו על מה שכתבתי בהמבוא שדרכי של הירושלמי

סימן פ"ז

ברין קנין בדבר שאינו שלו

סנסן אחד שאמרתיו לפני התלמידים מכני ציון
הוקרים, המצוינים בתוכל "ישיבת הרב מאנו"
שעוויטין, בעיר הקודש ירושלים תוכב"א, שהו'
לו הכבוד להיות מרומדית הראשונים, בביאור
השיטות בסוגית הגמרא של ארעא ודיקלי (ב"ב
דף ס"ט ע"ב).

והכי איתא התם, אמר לי' ארעא ודיקלי אי
אית לי' תרי דקלי יהיב לי' תרי דיקלי, ואי לית
לי' תרי דיקלי זבן לי' תרי דיקלי עכ"ל הגמרא
ורבו השיטות בסוגיא זו. וכעת רוצים אנו
לברר להבין דעת הרי"ף (לפי הגירסא שלפנינו)
ודעת הרמב"ם והמחבר בזה שלשיטתם מפרשים
מה שאמרו בגמרא זבין לי' תרי דיקלי, היינו
שזה תלוי ברעת המוכר, שאם רוצה המוכר
לקנות דקלים מחויב הלוקח לקיים המקח, וחל
הקנין, ואם לא ירצה המוכר לקנות יכול לבטל
הקנין, וז"ל הרמב"ם בפ' כ"ד מהלכות מכירה
הל' י"א האומר לחבירו קרקע ודקלים אני מוכר
לך, אפי' לא היו לו דקלים, אם רוצה לקנות
לו דקלים הרי זה נקנה המקח, ואין הלוקח יכול
לומר לו איני לוקח אלא קרקע שיש בו דקלים
עכ"ל הרמב"ם. וכן הוא בש"ע סי' רט"ז סעי'
ה', הרי מפורש בדבריהם שברצון המוכר הוא
לקיים ולבטל המקח, ובאמת שדבר זה משולל
הבנה, מדוע יהא זה תלוי ברעת המוכר לבד, גם
הה"מ הביא תמי' זו.

איברא בדרישה וכן בפירושו על הש"ע
בסמ"ע מישמע שרוצה לומר שגם הלוקח אם רוצה
לחזור רק מהדקלים יכול לחזור, והבא מיירי
שרוצה לחזור גם מהקרקע משום שאין לו דקלים,
ולזה אמרנו כיון שלא אמר בדקלים אינו מחויב
המוכר ליתן לו דקלים באותו קרקע עיי' ש"י.

אמנם המחבר גופה בחיבורו כ"מ על הרמב"ם
כתב בפ' שזה תלוי ביד המוכר, אם לבטל את
המקח או לקיים, ומבאר את דברי הרמב"ם בזה.
אבל גם דבריו קשים להולמם, וערבך ערכא צריך
וז"ל שם וא"ת ממה נפשך אי הוי כרשבל"ע
א"כ גם הלוקח יהא יכול לחזור, ונחייב אותו
לקנות שני דקלים, וי"ל דדין זה מורכב הוא,
שמצד שלא היו ברשותו או חשוב שלא בא
לעולם, ומצד שאע"פ שלא היו ברשותו כיון

להסמך הלכות על המקרא במקומות שהבבלי
אינו חושש לכך והרי בהרבה מקומות הרב
להפך שהבבלי מחזק את ההלכה מן המקרא
והירושלמי מסתפק רק בסברא, ולדוגמא הביאו
הרבנים הנ"ל ברין ברכת המזון ושבועת העדות
שנאמרים בכל לשון שהבבלי מסמך הלמודים
ממשמעות פסוקים, ואכלת וישבעת וברכת, ונפש
כי תחטא וישמעה, והירושלמי אינו מביא שום
פסוק על זה, ורק מסביר שצריך כדי שיהא יודע
למי מברך ושצריך להשבע אותו בלשוננו, פ"ו
דסוטה, וכן בראש השנה באחד בתשרי ר"ה
לנטיעות, הבבלי שואל מנלן ומביא למוד מן
המקרא והירושלמי עובר בשתיקה עכ"ל.

והגם מה שכתבתי בהמבוא שהירושלמי מרבה
להסמך על המקרא יותר מן הבבלי הוא רק
בדרך כללי ולא בפרטים עכ"ל יש מה להשיב
על הערותם הנה אודות ברכת המזון עיין
בתוספות סוטה דף ל"ג ד"ה ברכת המזון שכתבו
שגם הירושלמי למד זה הדרשה שברכת המזון
בכל לשון מן הקרא וברכת. ואפשר היה
להתוספות נוסח כזה בירושלמי, ובדבר ישבעת
העדות שהבבלי למד זה שבבלי לשון מן
וישמעה ולא הירושלמי, לפי הנראה יש בזה הברך
בין הבבלי להירושלמי במשמעת ישמע כי
הירושלמי סבר כי לשון ישמע הוא שמעת הלב
ועל כן לא דרש בקריאת שמע שבבלי לשון מן
שמע ישראל כי אם מן ודברת במ ובכן לא דרש
זה הדרשה אצל שבועת העדות רק הונח זה על
צד הסברא והבבלי סבר כי ישמע בכל לשון שאתה
שומע ודברת במ הוא רק בדברי תורה.

ועל דבר ראש השנה לנטיעות ראה שם
בראש השנה הגמרא שאלנו וקשר ג' פסוקים
זה לזה עד שדרשו זה הסמך והם שלש שנים
ערלים. ובשנה הרביעית, ומראשית השנה ואין
מנהגו של הירושלמי על זה הדרך עיין פסחים
ז' בבלי לאור הנר למרנו מציאה מחיפוש
וחיפוש מנרות. ובעירובין נ"א למרנו מקום
מניסה וניסה מגבול והירושלמי לא מביא שם
כל הקשורים הנ"ל ובכן לא דרש גם כאן את
הדרשה של ראש השנה לנטיעות וד"ל.

מנחם מענדלעל הוכשטיין

מירושלים ת"ו

הטעם ההוא אין הקנין חל על דבר שאינו ברשותו, שהטעם בדבר שלב"ע הוא מפני שאין הדבר הוא במציאות אין על מה לחול מפני דלא סמכא דעתייהו דמוכר וקונה, משו"ה אינו חל הקנין. והטעם בדבר שאינו ברשותו הוא בדבר המצוי כידי אחרים, וכשידעה יוכל לקנותו, אז הלוקח סומך דעתו יותר מן המוכר, שהלוקח אומר מאחר שהוא מצוי ביד אחרים, ולפעמים ימצאהו כשירצה לקיים ממכרו יטרח ויבקש עליו. ואפי' ירצו בו בעליו יותר מערכו יקחנו כדי לקיים ממכרו ביותר משווי, משא"כ דעתי' דמוכר דלא סמכא ב"כ מאחר שאינו ברשותו, וכי אחרים אינו מצוי ב"כ, לא סמכו דעתי' למכור אלא אם ימצאוהו כפי רצונו. או כשירצה לקיים ממכרו. ולזה אם אין המוכר רוצה לטרוח ולקנות כדי לקיים ממכרו לא מחייבין לי' מאחר דידעין דמעיקרא לא סמכא דעתי' למכור. אבל אם ראינו שטרח וקנה צריך הלוקח לקבל המסקה, לפי דמעיקרא סמכא דעתי' לקנות כמו שכתבנו. ולזה צריך לקיים המסקה, באופן שלמדנו שהדבר שאינו ברשותו בשעת הקנין וישנו ברשות אחרים אבל אינו מצוי כל כך באופן שכל זמן שיבקש לקנותו ימצאנו מצוי אם אינו רוצה לקיים ממכרו אין מחייבין אותו לקנותו וליתנו ללוקח ויוכל לחזור. אבל אם טרח וקנה חייב לקבלו הקונה ואינו יכול לחזור בו עכ"ל.

וכל רבריו בזה תמוהים לי מאוד (א) מה שכתב דהא דלא מהני קנין בדבר שאינו ברשותו הוא רק מטעם דלא סמכא דעתייהו, ולא תלי כלל בדבר שלב"ע דאין כאן חסרון בהדבר עצמו במה שאינו ברשותו, דק החסרון הוא בסמיכת דעת של המוכר והקונה וא"כ מאן דאית לי' דקונה דבר שאינו ברשותו. ע"כ הוא משום דס"ל ריש כאן סמיכת דעת של המוכר והקונה. אבל בהדבר עצמו אין כאן חסרון לכ"ע. וזה ממש היפך ממה שמצינו בכמה מקומות בש"ס מהם ביבמות צ"ג וב"מ ט"ז דרב דס"ל שדה זו לכשאקחנה קנוי' לו מעכשיו קנה הוא מטעם דאית לי' א"מ דבר שלב"ע. הרי מפורש שיש כאן חסרון בהדבר עצמו שאינו ברשותו כמו בדבר שלב"ע, משו"ה כיון דאית לי' שמועיל קנין על דבר שאינו ברשותו, ע"כ

שהיו בעולם בא לעולם מקרי, ולגבי לוקח קנין אותו כבא לעולם, ולגבי מוכר כלא בא וא"ת ויהא איפכא, י"ל דטעמא דמסתבר הוא דכשהמוכר נותן לו השני דקלים הרי הוא אומר לו הרי אני מקיים כמו שהתניתי. ואע"פ שבשעת המכר לא היו ברשותו, כיון שאז היו בעולם ועתה הוא ברשותו הוה לי' כאילו הי' באותה שעה ברשותי ומחויב אתה לקיים הממכר, אבל כשאין לו הדקלים, הרי הוא אומר בעת שעשינו המכר לא בא לרשותי, וגם עתה לא בא, וה"ל דשלבל"ע וכיון שכן לא קנה, ואין לנו לחייבו שיקנה שיהי' דבר שבא לעולם עכ"ל הכ"מ ורבריו סתומים וחתומים, ודאיתי להנאון רבינו ע"א ז"ל שכתב בתשובותיו סי' קל"ד על דברי כ"מ אלי דאינו מוכר ד"ל גבי דקלים. באמת אין הלוקח צריך לקנות הדקלים אלא דמ"מ המקח קיים על הקרקע. אלא דאם לא ירצה ליתן דקלים יכול לבטל המקח גם על הקרקע דאינו רוצה קרקע בלא דקלים. ובזה כיון שהמוכר רוצה ליתן לו דקלים ומקיים כמו שהתנה אינו יכול לחזור מהקרקע, והדקלים הוא כמו תנאי כאילו מכר לו קרקע בתנאי שיתן לו ג"כ דקלים, ואפשר שהכ"מ כיון לזה, עיי"ש בסוף דברי הכ"מ עכ"ל הנאון רע"א ז"ל שם. ונראה שכיון למה שכתב הכ"מ בדבריו כמו שהתניתי, אבל דבריו נפלאו ממני מאד ראי נימא דהקלים הוה כמו תנאי הי' לו הכ"מ לומר דלגבי הלוקח הוה כמו תנאי, ותנאי חל על דבר שלב"ע. ומוסכם מכל הפוסקים, ומשו"ה אינו יכול הלוקח לחזור בו, והמוכר יכול לחזור משום דאינו מחויב לקיים התנאי. באמת דפירוש זה פירש הרא"ה בדעת הריף הובא דבריו בש"מ ב"ב בשם הר"ן עיי"ש. אבל לומר שהכ"מ כיון לזה לא הבינותי ובכלל לא זכיתי להבין את כל דברי קדשו של הגרע"א ז"ל שם בס' קל"ד הנ"ל אבל אכ"מ להאריך בזה.

ומצאתי בספר חוט המשולש הנדפס עם התשב"ץ בטור השני סי' י"ג שכתב בביאור דברי הכ"מ הנ"ל, וז"ל דאע"ז דאמרו דדבר שאינו ברשותו הוי כדבר שלב"ע אין הכונה שמהמעם שאין הקנין חל על דבר שלב"ע, מן

מצוי מאוד לקנות דקלים, ולקיים המכר שמכר לו עם הקרקע ע"כ.

וביאור דבריהם הוא זה, רהנה בכל הקנינים שאדם קונה מחבירו איזה דבר שהוא, יש בהכרח בזה גם חיוב הגוף. למשל אם הקנה בקנין חפץ לחבירו בקנין חפץ שיש לו בביתו, והחפץ נעשה של הקונה, נעשה בקנין זה גם חיוב על גופו של המקנה להמציא את החפץ לידו של הקונה, כלשון המשנה קרושין כ"ח וב"מ מ"ו נ ת ח י ב ז ה בחליפין, דלולא זאת הי' אומר המקנה אמת שהחפץ הוא שלך, אבל מכיון שאין עלי שום חיוב איננו רוצה למוסרו לידך, וגם אינו נותן לך רשות להכנס בביתו ליקח את החפץ, וא"כ מה תועלת יש לו להקונה בקנין זה שעשה על גוף החפץ אחרי שלמעשה א"א לו להשיגו. אלא ע"כ ברור הדבר שבכל קנין שבין אדם לחבירו כמו שחל הקנין על עצם הדבר. כמו כן חל הקנין על גופו של המקנה למוסרו ליד הקונה, והארכנו הרבה בסברא זו בשיעורינו בסנהדרין ע"ב ע"א בסוגיא הבא במחתרת ונטל כלים בביאור החיוב של והשיב את הגזילה.

אמנם יש להקשות לפי הנחה זו, על גופו של הרין שאין א"מ דבר שאינו ברשותו הלא יש בזה גם חיוב הגוף שהמוכר משעבד גופו לקנות דבר זה ולהמציאו ליד הקונה. וא"כ מדוע לא מהני הקנין ואפי' אם הוא דבר שלא בא לעולם כלל, הלא דבר זה מוסכם מכל הפוסקים והובא בחו"מ סי' ס' וסי' ס"ט דאדם יכול לחייב את עצמו בדשלב"ע והנראה לי בתירוץ קושיא זו דהנה זה שיכול לחייב עצמו בדשלב"ע הוא מפני שמשעבד את גופו, והגוף הוא בעולם, אבל החיוב הגוף אינו מועיל שיהא חל הקנין על עצם הדבר וגופו של החפץ אינו נעשה של הקונה עד שיבוא לידך, מאחר שהוא דשלב"ע, ולכן אם עשו את הקנין על חיוב הגוף לבר מהני. אבל אם הקנין בעצם הוא על גוף החפץ, אז אם חל הקנין על עצם החפץ, עושה יחד עם זה גם חיוב על גופו של המקנה להמציא את החפץ של הקונה לידו. אבל אם אי אפשר לחול קנין על גוף החפץ מפני שהוא דשלב"ע והחפץ אינו של הקונה, אין כאן שום חיוב על גופו של המקנה

דש"ל שמועיל גם קנין על דבר שלב"ע. והטעם הוא פשוט בדבר שאינו ברשותו דכיון שהוא עצמו לא זכי בו עדיין אינו יכול להקנותו לאחר, והוי ממש כמו דבר שלב"ע דזה הטעם גופיה הוא גם בדבר שלב"ע דכיון שלא בא לעולם לא זכה בו הוא עצמו עדיין משו"ה אינו יכול להקנותו.

איברא בדבר שאינו ברשותו יש גם חסרון של סמיכת דעת (ויש לי אריכות דברים בזה בב"מ שם ע"א בסוגיא של חזר ולקחה דאמרינן התם סמכא דעתי' הכא לא סמכא דעתי' ואכ"מ להאריך) אבל לומר שהטעם שאינו חל הקנין על דבר שלב"ע אינו בדבר שאינו ברשותו זה תמוה לי מאוד.

(ב) לא זכיתי להבין סברתו בזה שכתב בדברך שאינו מצוי כ"כ דהלוקח סמכא דעתי' יותר מן המוכר, דמה סברא היא זו, ולכאורה נראה דאררבה להמוכר דהוה בידו לקנות סמך דעתי' יותר מן הלוקח.

(ג) מה שכתב בדבריו וז"ל אבל אם ראינו שטרח וקנה שצריך הלוקח לקבל המקח, וגם חזר על זה בסוף דבריו ואמר אבל אם טרח וקנה חייב לקבלו הקונה, דמשמע מלשוננו זה דכל זמן שלא קנה יכול גם הלוקח לחזור, וא"כ לפי דבריו שכתב הוא עצמו שם בתשו' דלאחר שקנה גם המוכר אינו יכול לחזור עיי"ש. ובאמת דכן משמע מלשון הכ"מ נמצא שאין חילוק בין מוכר ללוקח, דקדם שקנה שניהם יכולים לחזור, ולאחר שקנה שניהם אין יכולים לחזור, וא"כ למה לו לומר דהלוקח סמך דעתי' יותר מן המוכר, גם בדברי הכ"מ עצמו מפורש שיש חלוק בין מוכר ללוקח וצ"ע.

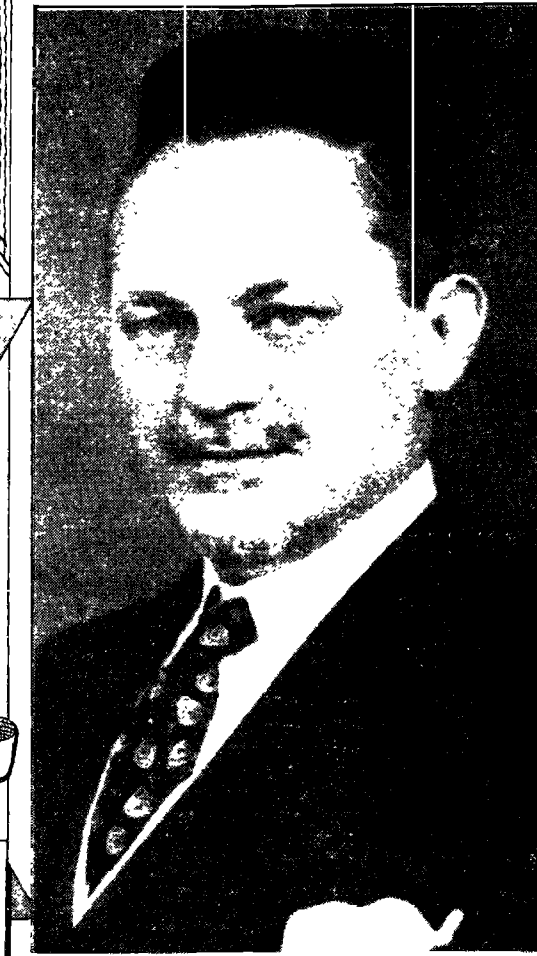
ולדעתי הקלושה נראה לומר בהכנת דברי הכ"מ, בהקדם מה שכתב ח"ט על דברי הכ"מ שגם דבריו צריכים ביאור, וז"ל וצריך לומר דעכ"פ מיירי שמצוי לקנות הדקלים דאל"כ אין שם מקח כלל על זה, כמ"ש ר"ס ר"א וסי' ר"ט ס"ה בדברים שאינו ברשותו. ואין להקשות א"כ הדרא קושיא לרובתי', יתחייב המוכר לקנות דקלים כמ"ש הרמב"ם והביא המחבר סי' ר"ט ס"ב נותן לו כשער שבשוק, די"ל דמיירי שאינו

רבנים, תלמידי ישיבת מאנשעוויטש, בירושלים

הרב דובער מאנישעוויטש, ז"ל

שיסד בית מאפה של מצות מאנישעוויץ
בשנת תרמ"ה בפינסקינעט
ויסד ישיבת מאנישעוויטץ בירושלים

מזר. צבי הירש מאנישעוויטץ, שליט"א

ברא כרעא דאבוה כתורה ובמע"ש
עומד בראש המאפה
ו'שיבת מאניש'עוויטץ

ואין להקשות דלפ"ז משמע דאף אם אמר המוכר שאינו רוצה לקנות מ"מ אם אח"כ קנה משמע שקנה הלוקח, דלענין זה שניהם שווים, ועל זה ה' הקנין דהרקלים שיקנה הם של הלוקח והרי סוף סוף קנה, ומדברי הכ"מ שכתב דה"ל בלא בא משמע ראם חזר בו המוכר אף אם אח"כ קנה לא קנה הלוקח, אבל באמת ז"א דאם בטל הקנין לגבי הלוקח, מטילא גם לגבי המוכר בטל, אבל זה ודאי אם לא חזר המוכר קודם שקנה, אינו יכול לחזור אחר שקנה, דלאחר שקנה יש לו להמוכר דין אחד כמו הלוקח, וכו' מפורש בדבריו רהעיקר הוא שאין אנו יכולין לחייבן שיקנה וכן כתב השעה"מ דהא דהמוכר יכול לחזור היינו דלא מחויבין אותו לקנות. אבל אה"נ דאם קנה דקלים מחויב ליתן לו וזה פשוט עכ"ל כנלענ"ד כדור בכונת הכ"מ, ומקום הניחו לי חק'.

רפאל חיים גאלדמאן

מרכני ישיבת מאנישעוויטץ

וכעת מתגורר פה בארצות הכרית

סימן פ"ח

לכבוד היא"צ מהגאון הגאונים שר התורה הרב ר' יוסף ראזין זצ"ל מרווינסק מח"ס צפנת פענח. אשר ביום י"א אדר, נתמלא שנתים מיום פטירתו, נעתים שתי תשובות מהגאון ז"ל להרב ר' שלמה סאבעל מח"ס שלמות חיים, מרכני ישיבת מאנישעוויטץ

א.

יום ד' כ"ה ניסן תר"ץ רווינסק.

בענין יציאת שעשאן בלילה

קבלתי מכ' ומה שייך בזה תעשה ולא מן העשוי מה שלילה פטור מציצת הרי גבי לולב למ"ד דצריך אנד ומעכב — ירושלמי בסוכה מאגדו קודם זמן החיוב כמבואר בסוכה דף ל"ד יעו"ש ברש"י דס"ל דחל הקדושה עליו בלילה אף דאין זמנו ועין בירוש' יבמות פ"ח גבי מילה דמ"מ חל עליו שם ערל בלילה ובירוש' מנילה ספ"ד ור"ה ספ"א דלר"א מכשירי מילה דרחין שבת אף בלילה וכן בקרבן ע"ש כזה ואף

למסורו ליד הקונה, שהחיוכ של המסנה אינו אלא למסור את החפץ אם הוא של הקונה. ודברנו כזה בארוכה כסוגיא של יצא השער פוסקין כ"מ ע"כ כביאור התוספתא ב"מ פ"ד המוכר פירות לחכירו בחזקה שיש לו.

נמצא לפי דרך זה דעכ"פ כמקום שאין חסרון על עצם הקנין מצד שאינו ברשותו, ויש חלות בקנין, כגון הכא שאנו אומרים שהלוקח מחויב לקיים המכר באמת היינו צריכים לומר שיהיה עם זה נעשה חיוב על גופו של המוכר לקנות דקלים, וכאמת רבן הוא רעת הראב"ד לפי גירסתו באלפסי. ורעת כעל העיטור כשם ר"נ גאון וכן הוא בתא"ז (עין ברשב"ש סי' ע"א ובספר דברי ריכות סי' ע"ב) וכן רעת ראב"י במדרכי שם, דזה שאמרו בגמרא ובין לי' תרי דיקלי, הכונה שמחויב המוכר לקנות דקלים, וע"ז חולק הרמב"ם וסיעתו וסבירא להו דאפילו בדבר שישנו בעולם ג"כ אינו גורר הקנין עמו חיוב על גופו של המוכר להמציא את החפץ ליד הקונה, אלא כשאפשר לו לעשותו בלי טורח כגון שהחפץ בכיתו, או שמצוי בשוק ככל שעה. אבל דבר שאינו מצוי בשוק בכל שעה, אף דלא הוי דבר שלא בא לעולם, משום דמ"מ מצוי לקנות ובידו לקנות, וסועיל יותר מבירו לתלוש דפירות ערונה, דהתם צריך שיאמר לכשיתלוש, והכא אינו צריך לומר לכשאקנה כמו שביארנו בשיעורינו בקדושין ס"ג, דכיון שבידו לקנות אין כאן כלל חסרון שאינו שלו, והוי כשלו ממש. אבל מ"מ לא נעשה בקנין זה חיוב על המוכר לקנות. ובוה יבואר לנו דברי הכ"מ. דדין דהקלים כיון דאינן מצוין כ"כ אין כאן חיוב על המוכר לקנות עכודו דקלים, והקנין לא ה' אלא לענין זה שהרקלים שיקנה יהא של הלוקח, ולענין זה חל כאמת הקנין מעתה על שניהם, דגם המוכר אינו יכול לחזור ולומר אני רוצה שהרקלים שאקנה יהיו שלי, אבל מ"מ כיון שהמוכר לא חייב עצמו לקנות דקלים א"כ הבדירה כידו שלא לקנות לעולם, זהו שהמוכר יכול לחזור היינו לומר אינו רוצה לקנות, ומשו"ה דיינין לי' לגבי מוכר בלא בא, ולגבי לוקח שאין לו שום עצה שלא יקנה המוכר ה"ל כבא לעולם.

כמ"ה בפ"א דב"מ וב"מ דף ס"ג גבי ריבית דקנין מש"פ הוה קנין ועין מ"ש התוס' ב"מ דף מ"ג דלר"י מותר להשתמש כמעט כל זמן ונ"מ למשל אם ראובן קנה מאשה חפץ ונתן לה דמים ולא משך ואח"כ קרשה בהחפץ לר"י הוה קדושין ולר"ל לא בן ר"ל רש"י ז"ל ואכ"מ ועין כתוס' ב"ק ק"ד ע"ב ואב"מ.

יוסף ראזין, רב דפה הנ"ל

סימן צ'

בענין בל יראה

הרמב"ם ז"ל פ"א הל' חו"מ הל' י"ג כתב וז"ל אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אלא א"כ קנה חמץ בפסח בו' עכ"ל ונחזי אנן אילו עשה קנין שאינו מועיל עפ"ר"ת (כגון חליפין בנכרי או ע"י מסכע וכדומה) פשיטא דאינו לוקה דהרי לא קנה, וא"כ הלא קי"ל דכל מילתא דאמר רחמנא ל"ת אי עכידנא ל"מ ונמצא מאחר דאסור לקנות מה"ת אינו מועיל כלל הקנין ולא קנה החמץ ואיך ילקה והלא ידוע קושית האחרונים ז"ל בחולין י"ד בהמשנה השוחט בשבת וביו"כ שחיסתו כשרה, והק' למה לא נימא כל מילתא דא"ר ל"ת אע"מ ותירצו בזה ב' תירוצים א' דדוקא היכא דאי אמרי' לא מהני יתוסף האיסור אבל לא כלא"ה, ב' דהיכא דהזמן גרמא להאיסור לא אמרי' אי עכיד ל"מ (ע"ד שכ' התוס' שם ה' י'). ד"ה צדיקים בו' בתירוצם לחלק ע"ש) ולכאורה ה' אפשר לתרץ להק' הנ"ל על הרמב"ם ז"ל דיסבור בהתירוצי הכ' הנ"ל דהיכא דיומא קא גרים לא אמרי' אע"מ אמנם באמת לא יתכן לאמר כן לדעת הרמב"ם ז"ל.

ונקדים מה שכ' הנאון המפורסם משכיל לאיתו ז"ל בספר "חקרי הלכות" דעמד על דברי הרמב"ם ז"ל הל' שבת פ"י הל' י' וז"ל אבל הקורע להפסידה פטור מפני שהוא מקלקל הקורע בחמתו או על מת שהוא חייב לקרוע עליו חייב מפני שמישיב את דעתו בדבר זה וינוח יצרו והואיל וחמתו שוככת בדבר זה הרי הוא כמתקן וחייב עכ"ל והק' בספר הנ"ל למה לא ניחא ליה להרמב"ם ז"ל לומר בפשיטות

דקטן חולה לא רחי מכשירין לר"א עין פסחים דף ס"ט מחמת דגברי לא חזי משא"כ בלי"ה וכן גבי עדי החדש ורק בפסול אמרינן תעשה ולא מן העשוי ואף לתוס' גיטין כשם ר"ת כתבו דאין אשה אגדת לולב דף מ"ה ע"ב ומנחות וע"ש כרא"ש כזה ואכ"מ. אבל בלי"ה ליכא כל זה ולא דמי לסוכה דף י"א דשם חסרון בהכנר וחסרון מעשה ועין זכחים דף י"ב וחולין דף מ"א ע"ב הפרשתו וכריתות דף ח' ע"ב וב"מ כזה ועין כתוס' מנחות דף ל"ו ע"א גבי תפילין, אם לבשן בלי"ה ע"ש כזה והרבה יש להאריך בזה.

בהך דשבת דף קל"א גבי ציצית לר"א אם ד"ל אעש' של ציצית או על עש' בכנר וכן הך דמנחות דף מ"ד ע"א גבי הך דמחלוקת אם כשר בנכרי דר"ל על התלי' בכנר ועין ברמב"ם דזה לא צריך לשמה והרבה יש להאריך בזה ואכ"מ.

יוסף ראזין, רב דפה הנ"ל.

ב.

סימן פ"ט

מש"ק ז' אלול תר"ץ דווינסק.

בענין קנין דרבנן אם מהני אדאורייתא

קבלתי מכ' בגדר קנין דרבנן או דאורייתא עין בתוס' ע"ו דף ס"ג ע"א גבי אתנן ועין במ"ש הרמב"ם ז"ל כהל' תרומה ספ"ט אבל שם הטעם שמא יחזיר בו וא"כ הוה כמו בהמת זר ואכלה בתרומה אבל אם משך ולא נתן דמים אוכלת בתרומה יעיין בהל' מעשרות דדמים בלא משיכה קובע למעשר וכן משיכה בלא דמים קובע והרבה יש להאריך בזה וכוונת רש"י ב"מ דף מ"ח מורו דלא חזר רק נ"מ דלר"ל לא הוה קנין כלל רק יש עליו חיוב סבלת מש"פ אבל למ"ד ד"ת מעות קונות כ"ז שלא חזר הוה קנין גמור כן ס"ל לרש"י. ונס קורם שקבל מש"פ ג"כ הוה עדיין קנין ועיין במה דפליגי דש"י ותוס' ב"ק דף ק"ג ע"א גבי כתנא דר"כ ורש"י ס"ל דכ"ז שלא קבל מש"פ הוה שלו ועין ברש"י ב"מ דף מ"ט ע"א ורמב"ן

ודרך אנב נביא בענין הנ"ל רא"ע ל"מ נרגר א' בקצרה בהא דקיי"ל ביו"ד בסו' צ"ט ה' לענין ביטל האיסור במזיד אסור ובשונג מותר והקשינו בזה לשיטת הפוסקים דס"ל דאין מבטלין איסור הוא מדאורייתא א"כ למה לא אמרו' בזה כל מילתא דאר"ח ל"ת אעל"מ? ואמרנו בעזה"י ב' תירוצים (א) ע"ד שכ' התוס' תמורה ד"ה ר"ה רבא כו' וקשה צדס אוזן לבכור ליתסר ופשיטא לן דאינו אסור אלא מטעם קנס? וי"ל דלא נרע מאילו נפל בו מום מעצמו דשרי עכ"ל, וממילא מכיש זה התירוצ' שייד' ג"כ לענין תערובות הנ"ל ור"ל. וב' נוכל לתרין דלא אמרו' אעל"מ אלא להתיר האיסור אבל לא לאסור ההיתר דבתערובות אעל"מ יהי' ג"כ ההיתר אסור וביותר ביאור דלא אמרו' אעל"מ להצאין דלא נוכל לומר ל"מ דק כמו ישאל נתערב כלל וזה לא יוכל להיות כמובן וד"ס.

אלי' ברוך פרלמן

ר"מ דיישיבת מאניטעוויטין בירושת"ו

סימן צ"א

הערה בדברי הר"מ הלכות שמיטה ויובל

כ' הרמב"ם בפ"ג מהלכות שמיטה ויובל הי"א וז"ל אף בזמן הזה אין נוטעין אילנות ואין מרכיבין ואין מבריכין ערב שביעית אלא כדי שתקלוט הנטיעה ותשיהה אחר הקליטה ל' יום קודם ר"ה י"ל שביעית, וסתם קליטה שתי שבתות ודבר זה אסור לעולם מפני מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו.

והנה בירושלמי פ"א דערלה אמרו דבהרכבה אזלינן דק לענין שנות ערלה אחר נטיעתה ונחלקו יש רבי יוחנן ור"ל, דעת ר"ל דאם הרכיב על גבי אילן ערבה אזלינן לשנות ערלה אחר שעת ההרכבה, ודעת ר"י דאפילו על גבי אילן סרק אזלינן כתר שעת הנטיעה הראשונה, והקשו שם מהא דתנן אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין פחות מל' יום לפני ר"ה, על דעתיה דר"ל דפתר לה בערבה ניחא דמוקמינן הך דאין מרכיבין, כשהרכיבו ע"ג אילן סרק

כמש"כ רש"י ז"ל בדק"ה וז"ל במת ידי' יתחייב לקרוע עליו הלכך קריעה ידי' לאו קלקול הוא אלא מתקן עכ"ל, ואם כדרכו בקודש י"ל הרמב"ם ז"ל שרוצה ליתן טעם לשבח על עצם דין הקריעה הו"ל לכתוב זה הטעם במקומו שם בהל' קריעה (ובעין זה הק' הש"ך ז"ל על הרי"ף ז"ל ביו"ד סי' קפ"ו וע"ש ותירין שם המחבר ז"ל הנ"ל מטעם דהוקשה לו להרמב"ם ז"ל לומר דעיקר התיקון הוא מיטום שיוצא ידי קריעה כפי' רש"י ז"ל (ועי"ש בתוס') דא"כ אדרבה הו"ל למימר בזה כל מילתא דאר"ח ל"ת אעל"מ ולא יצא ידי הקריעה והו"ל מקלקל ופטור (וזה הקו' ג"כ לשיטת התוס' שם) אמנם לרש"י ותוס' יש נוכל לומר דס"ל כתירוצ' הנ"ל דבאיסור שהזמן גרמא לא אמרו' א"ע ל"מ אבל הרמב"ם ז"ל לא ס"ל זה החילוק דזמן גרמא אלא ס"ל העיקר כתירוצ' דתלוי בזה היכא דיתקן האיסור התם אמרו' א"א ל"מ וא"כ באמת הוקשה לו להרמב"ם ז"ל הקוש' הנ"ל ולכן מתרין הרמב"ם ז"ל ומדייק בלשונו הזהב מפני שמיישב דעתו בר"ז וכו' והואיל וחמתו שוככת בר"ז הוי כמתקן וחייב כיון דלא יתקן האיסור כאן עכתו"ד הגאון הנ"ל ופח"ח.

והשתא דאתינן להכא דמבורר דעת הרמב"ם ז"ל דס"ל לעיקר לענין א"ע ל"מ תלוי רק היכא שיתקן האיסור וא"כ הדרא הקוש' הנ"ל מה שהקשינו על הרמב"ם ז"ל דנימא דל"מ הקנין ויתוקן האיסור ולמה לוקה?

אמנם כשלמדנו בעה"י הל' פסח סי' תמ"א והובא שם ב' דיעות לענין אם אינו חייב באחריות ברין אלא שיודע שהא"י אלם ויכפהו לשלם אם יאבד חייב לבערו וי"ח ודעת גדולי הפוסקים כדיעה א' ע"ש ואם הוא חייב באחריות מדינא דמלכותא אז מחויב לבער לכ"ע ח"י והסכמת אחרונים ז"ל ובפרט דזה פשוט דלא יוכל לתבוע את הכסף בחזרה מהמוכר כל זמן דלא יחזיר לו להעכו"ם המוכר את החמץ וממילא הוא ברשות ואחריות הקונה ולפי"ז אתי שפיר לפמ"ש המל"מ שם בשם הר"ש דאיידי שקנה החמץ מן העכו"ם וא"כ בודאי יכפהו לשלם ומצר דינא דמלכותא מחויב לקיים הקנין והמכירה כנ"ל.

וכרוחק י"ל דס"ל להרמב"ם דלשביעית אסרו
הרכבה בכל ענין אף היבא דל"ש מונין ומשום
לא פלוג וכדמוכח מסתמא דכבלי בר"ה
דמוקי לה הר"מ דשייך גם בזה"ז משום מונין
וכמ"ש הפנ"י ורו"ק.

חנוך זונדל גרוסברג

מח"ס "תורת השמיטה"

מלומדי ישיבת הרב רוב באנישעוויטין

בירושלים תובכ"א.

סימן צ"ב

חובת מצה

הרמב"ם פ"ו ה"א מהל' חמץ ומצה כתב אבל
בליל חמישה עשר בלבד חובה ומשאכל כזית
יצא ידי חובתו. ולכאורה קשה להבין כפל
לשונו דכבר כ' בריש ההלכה מצות עשה מן
התורה לאכול מצה בליל חמישה עשר ישנאמר
בערב תאכלו מצות. א"כ למה כפל דבליל
חמישה עשר חובה. ונלפענ"ד לתרין עפ"מ
שמבואר ברמזי הריב"ה על התורה פ' בא שכ'
אך ביום ראשון אך בני' חובה שאין חובה אלא
"ביום הראשון". ובחזקוני ובפ' הריב"א ישם
שכתבו דיש מצות באכילת מצה כל יטבעה ועי'
בשו"ת הח"ס יו"ד סי' קצ"א. ומוכח לכאורה
מרבני הריב"ה דיש חובה לאכול מצה ביום
ראשון ורק ששת ימים רשות והכונה ששת
דוקא. ולהוציא מסברות אלו כ' הרמב"ם מפורש
דרק בליל חמישה עשר "בלבד" למעוטי יום
ראשון שאין בו חיוב לאכול. וכן גם בשאר ימים
שאינם בכלל מצה. ומצאתי בענין זה דבר פלא
ברבינו מנוח על הרמב"ם פ"ו הלכה ה' שכ'
לפרש דאסור לאכול מצה עשירה ביום ראשון
רק מצה, ודייק בן בלשון הגמרא פסחים לו.
יומא קמא לא תלושו לי דהכונה אף ביום ראשון
ולפרש"י הכונה רק ללילה הראשון ולא ליום
וטעמו דבזה"ז כיון שצריך לאכול מצה בליל
שני ואם יתחיל לאכול מצה עשירה ביום
ראשון יבוא לאכול גם בלילה ולכן נזרו גם על
יום ראשון עד שיעבור ליל שני זה תו"ד וזה
דבר חדש. ומבואר ג"כ מדרביו דמפרש יומא
קמא כפשוטו לילה ויום לכן שפיר צריך

דבזה אזלינן אחר שעת ההרכבה ושייך גם
בהרכבה האיסור משום מונין לשנות ערלה,
אלא לר"י דסובר דאף במרכיב ע"ג אילן סרק
אזינן בתר נטיעה ראשונה אמאי יעקור. דהא
גבי הרכבה ל"ש כלל השיטא דמונין, ותירצו
דכאן אין האיסור משום מונין אלא משום
דמתאחין בשביעית, פי' דס"ל דל' יום הוא
שעור קליטה וכיון שהרכיב פחות מל' יום הרי
הם נקלטין בשביעית ואיסור קליטה הוא כאיסור
נטיעה. כן מבואר בפירוש הגאון רידב"ז בשם
הגר"א ז"ל.

והנה עיינתי ברמב"ן על ר"ה וראיתי שכתב
דסוגיית הבבלי דתני מרכיב מוכח דס"ל
כדעת ר"ל בירושלמי ומשכחת לה נמי גבי
הרכבה למנות ל' יום לשנה כשהרכיב אילן
מאכל על גבי אילן סרק דאז מונין לה מיעת
ההרכבה.

שוב ראיתי בטורי אבן שהזכיר ג"כ הירוש'
הנז' וכיון מדעתו ככל מש"כ הרמב"ן וכפי
הנראה לא הי' לנגד עניו ספר הרמב"ן. עוד
המציא שם נ"מ בהרכיב על גבי אילן אשירה,
יעוי"ש.

ולפי האמור יש לעיין בפסק הרמב"ם
שהזכרנו, לא מיבעיא אם דעתו לפסוק כר"י א"כ
הלא מבואר בירושלמי הנז' דלר"י אין האיסור
אלא משום קליטה, והיינו לרידן ע"ב יום.
ואפילו נימא דפסק כר"ל וכדעת הרמב"ם
שהזכרנו, מ"מ הי' לו לפרש ולא לסתום
הדברים, דהא אף לר"ל אין איסור בהרכבה
אלא ע"ג אילן סרק. וגם במנין שני ערלה לא
הזכיר רק נוטע ולא הרכבה וגם לא פלוגתת ר"י
ור"ל, וראיתי במנחת חנוך מצוה רמ"ו בסופו
שכתב דאפשר דלכן לא הזכיר הר"מ דין הרכבה
גבי ערלה משום קשיות הטו"א דלא משכחת
לה דהא בכל ענין אזלינן בתר נטיעה, ורבירו
צ"ע הא' דהא כבר הזכרנו בשם הרמב"ן
והטו"א דסוגיית הבבלי אודא כר"ל וא"כ
משכחת לה גבי הרכבה נמי, וגם נעלם ממנו
דבהל' שביעית הישנה הרכבה לנטיעה שאסור
להרכיב בתוך מ"ד יום ומטעם מונין לשנות
ערלה וכמ"ש הפנ"י וי"מ, הרי מוכח דגם
בהרכבה נ"מ לענין ערלה.

נמרה המצוה של אכילת מצוה. ויש ראייה לזה מירושלמי שהביאו תוספות קידושין לח. ותי' נזירה כזית ראשון אטו כזית שני.

משה שלמה כשר

בן לאאמור"ר הרב הגאון מו"ה מנחם כשר שליט"א מח"ס תורה שלמה

סימן צ"ג

לאו דבן נכר בפסח

הצל"ח בפסחים ע"ג: שם בסה"ר רצה לחדש דהלאו דכל בן נכר לא יאכל בו העכו"ם בעצמו מוזהר בזה הלאו ובוזז מישב דעת הרמב"ם מש"כ בפ"ט מה' ק"פ ראם האכיל לעכו"ם מן הפסח ה"ז עובר בל"ת ואין בו מלקות יעיי"ש בכ"מ וזהו כונת הרמב"ם במ"ש שעובר בל"ת היינו הלאו דלפ"ע ומה שאין זה נכלל בה"ז מצות של ב"נ משום דאינו רק לזמן דהיינו בפסח לבד את"ר ותמוה לי דמ"מ ליחשבונו דלא ניטעי ותו דמי אכ"מ דלעכו"ם אסור ולישראל שרי במ"ש הגמ' בחולין ד' ל"ג. אולם זה ל"מ לפמ"ש התוס' שם דבמצוה שהישראל מצווה לעשות ל"ש לומר מי איכא מידי עיי"ש אך זה י"ל דהא בסנהדרין ד' נ"ט ע"א אמר התם דכל מצוה שנאמרה ולא נשנית לישראל נאמר ולא לב"נ עיי"ש וא"כ כיון דבמכילתא הובא בכס"מ דכל בן נכר לעכו"ם ולמומר עיי"ש א"כ הו"ל למימר דהציוו הוא על ישראל מומד ולא על עכו"ם ולפ"ע דאמרתי דמ"ש הרמב"ם דלכן אין לוקין על לאו זה הוא משום דהוי לאו שבכללות דהיינו הלאו דכל בן נכר כולל מומר ועכו"ם. וזה הוי כב' שמות דשם עכו"ם ושם מומר ב' שמות הן וכמ"ש התוס' במכות ד' י"ח ע"א בסה"ע כעין זה לענין טמא ויוצא וכן לענין נא ומבשל ויש לעיין.

ועפ"י דהצל"ח הנז' אמר לן הגאון הרב ר' אלי' ברוך פרילמן שליט"א ר"מ רישיבת מנישביץ דבר נאות דלכן הרגוהו להווא עכו"ם שאכל מן הפסח עי' ריש פסחים ד' ד' ע"ב בעובדא דריב"ב משום כיון דעכו"ם באזהרה זו א"כ אמרינן אזהרתן זו מיתתן כמבואר כן בסנהדרין ד' נ"ח ע"ב אולם לפי המהרש"א בח"א בסנהדרין נ"ח ע"ב דכל דלא חשב בהדי ז' מצות אינן נהרגין דלכן עכו"ם

לאשמועינן דהחיוב מצה הוא רק בליל ראשון "בלבד".

(ואמור"ר שליט"א אמר לי שדרכו של הרמב"ם בהרבה מקומות בספרו להרגיש בביטוי זה "בלבד" כונה מיוחדת. וכעין דמצינו בנמרא פסחים לו. מידי "בלבד" כתיב. והראה לי בחידושיו על הרמב"ם פ"ה מהלכות יסודי התורה ה"ב אבל אם נתכוון להעבירו על המצוה "בלבד". רצה הרמב"ם לאשמועינן בזה חידוש גדול דרק כשמתכוון העכו"ם להעבירו על הדת הוא דיהרג וא"י אבל אם יש במעשה זה גם הנאת עצמו יעבור וא"י וכמו שאמרו בנמרא סנהדרין ער: קטול אספתא ושדי לנהרא אבל קטול אספתא פתם כיון דמתכוון גם להנאת עצמו יעבור וא"י. (ומה שנקט מתחלה ושדי לחיותא י"ל דל"ד), והאריך בזה.

כן ברמב"ם פ"א מהל' שבת ה"ו להריגת העוף "בלבד" חיב. כ' לבאר דהרמב"ם בא להוציא מסבת הרשב"א בשבת קו. ומבאר שם בשלטי נבורים דהיכא דעושה מעשה אחת ונעשה על ידה שתי פעולות פעולת היתר ואיסור אזי לא שייך לאמור מטעם פס"ר משום דחשבינן הכונה למעשה היתר ויש בזה אריכות דברים. והרמב"ם בא להוציא מזה וכ' אע"פ דמתכוון לפעולה של היתר ג"כ היינו שצריך ראש העוף לצחק בו מ"מ כיון דהוי פסיק רישא אסור, עי"ש.

כן הראה לי בדברי הרמב"ם פ"ו מהל' חו"מ ה"ט לענין מצה "בלבד" ועי' בשו"ת נוב"י מהר"ת או"ח סי' ע"ט מ"ש בענין זה. ועוד כ"מ ואכמ"ל).

כן מ"ש הרמב"ם ומשאכל כזית יצא ידי חובתו נ"ל ג"כ דבא להוציא מהדעה המוכנת בא' מגדולי המחברים שכלילה הראשונה כיון שכתוב בתורה בערב תאכלו מצות מקיים מצוה בכל פעם שאוכל אע"פ שאין עליו חיוב אבל מצוה יש. ומדקדוק לשון הרמב"ם שלא כ' בתחלה מצוה מן התורה לאכול כזית מצה בליל הראשון ולא היה צריך לכתוב כל המשפט הזה רק להוסיף מלה אחת כזית. וכתב בדיוק ומשאכל כזית יצא ידי חובתו לאשמועינן דבר זה דאפילו בלילה הראשון כיון שאכל כזית

רברים משום דמשכחת שיעבור בב"י בלתי התערובות וכמ"ש ורו"ק.

דונער אליעזר

מרבני ישיבת מאנישעוויטץ, ירושלים

סימן צ"ה

מקלקל בהבערה

פסחים ה. ש"מ מדר"ע תלת כו' וש"מ הבערה לחלק יוצאת. ובפירש"י דס"ל כר"נ דלא תבערו לחלק יוצאת ע"ש. בס' מנ"א סנהדרין פר. הקשה על פרש"י מנ"ל דר"ע סובר כר"נ דילמא ס"ל כר"ש (שבת סו.) דלא תבערו אתי לחייב מקלקל בהבערה ולחלק נפק"ל מהיבא דנפק"ל לשמואל (שבת ע.) ממחללי' מו"י שכ' התוספות לר"ש בשבת קו. ד"ה מה. ונראה לתרץ לפי פירוש הרבינו חננאל כאן והוכחת רבא ה' דלחלק יוצאת דא"נ ללא יוצאת אפשר לאוקמי גם כיו"ט ונימא עדול"ת, אבל אי לחלק יוצאת ה"ל עול"ת ואין עשה רתשבותו רוחה עול"ת דיו"ט.

ולכאורה קשה דגם א"נ ללא יוצאת לא ירחה עשה לל"ת רל"ה בעידנא ראיסור הבערה הוא בכ"ש (ע' רמב"ם פי"ב מה' שבת) והמצוה דתשבותו לא מקיים עד ששורף כולה. אמנם רבי יהודה א"ל בשבת קו. דמקלקל בהבערה פטור והא ריצמריך קרא לאסור הבערה גבי בת כהן משום דהוי מתקן אצל המצוה עי"ש בתוס' והראשונים. ולפי"ז שפיר הוי בעידנא רעל גוף הבערה פטור דמקלקל בהבערה פטור וכל החיוב משום תיקון המצוה רתשבותו א"כ האיסור יו"ט והמצוה באים כאחד. ומיושב פירוש הרבינו חננאל. וכ"ז לר"י אבל לר"ש דמקלקל בהבערה חייב א"כ יתחייב על התחלת הבערה (ואפילו לשיטת התוס' שבת קו. ד"ה בחובל דלר"ש דמקלקל בהבערה צריך עכ"פ להיות צריכה לגופה. כאן נחשב שפיר צל"ג כיון שחשב לקיים מצות שריפה אף דלא מקיים באמת משום דל"ה בעדנא ואעדול"ת הוי עכ"פ צל"ג וכמו שכ' התוספות שם לר"א דחובל ומבעיר באה"נ וסובר שיכול להינות מהם הוי צל"ג עי"ש) ולפי"ז מיושב שפיר קו' המנ"א הנ"ל דאי ר"ע

ששבת ועכו"ם שהכה את ישראל אינו נהרג רק חייב מיתה בירי שמים ע"ש וא"כ וא"כ ה"נ כיון ראינו נחשב בהרי ז' מצות אינו נהרג וכונת הצל"ח שכ' דליחשבינהו בהרי ז' מצות כונתו היינו לאיסורא כמ"ש הכס"מ הובא שם במהרש"א לענין עכו"ם ששבת רמקשי המ"מ דליחשבינהו עשה"ט וע"ז כ' הצל"ח כיון שאינו אלא פ"א בשנה ולכן ל"ח בהרי ז' מצות לחודא כנ"ס.

מענדל ווייסיש

מרבני ישיבת מאנישעוויטץ, ירושלים

סימן צ"ד

בענין חזור וניעור

המנ"א בס' תנ"כ סק"ו ובמחה"ש שם להוכיח מהנעלה דבטעם לא אמרינן חזור וניעור ע"ש והגר"א בס' תמ"ז בהנהותיו הוכיח מהרשב"א דגם בטעם אמרינן חז"נ כמו בלח עי"ש ולפ"ר יקשה מהנעלה כמ"ש המחה"ש עי"ש ולפע"ד נ"ל דעת הרשב"א עפי"ד התוס' בפסחים ד' ל' ע"א הו"ד במח"ש בריש סי' תמ"ז דהטעם דמחמדינן במשהו בפסח יותר משאר האיסורים ישנן ב' טעמים א' משום דלא בדיק מיני' כול' שתא ב' משום חומר דכל יראה וכל ימצא עי"ש וא"כ י"ל דהרשב"א דסובר דגם בטעם אמרינן חז"נ כמו בלח סובר לענין משהו בפסח דהטעם הוא משום ב"י וב"י יעי' במנ"א ריש סי' תנ"א רעל בלוע שבקדרה אינו עובר בב"י והוא דעת הרמב"ן עי"ש ולפ"ז י"ל דלפ"מ מהנעלה דרוקא בשאר דברים אמרינן חז"נ משום משהו הנמצא בו רחא יש כאן מציאות שהי' באפשר שיעבור בב"י דהיינו אם החמץ בשעורו בלתי התערובות לכן החמירו גם בתערובות אעפ"י שנתבטל כבר בע"פ משא"כ כאן דלא יצויר בשום אופן שיעבור על ב"י כיון שהוא בלוע בקדרה כמ"ש המנ"א א"כ כשהוא לעצמו בלתי שיתבטל בו אין כאן ב"י אלא מאי נימא שהגרם והסיבה שיעבור על ב"י בע"כ צ"ל דהוא חבישול היינו התערובות וזה לא יתכן כלל לומר שהתערובות יעשה איסור דאדרבה התערובות עושה היתר רק התם בשאר

עליו דהא בכה"ת קיי"ל דח"ש אסור מה"ת ולמה איצטריך גבי חמין קרא לחודא, ועוד קשה דהרמב"ם המציא דרשה מדרעתו מה שאינו מפורש בש"ס. ולפענ"ד נ"ל דיש ליישב דבריו בהקדם ממה שידוע דרעת הרמב"ם שפסק דשלא בדרך אכילתן גבי חמין אסור מה"ת, והפמ"ג בפתיחה לאו"ח הקשה ע"ז מנמרא דפסחים ד' כ"ד ע"ב דאמר התם דאין לוקין שלא בדרך אכילתן חוץ מכלאי הכרם עיי"ש ולמה לא אמר גם חוץ מחמין.

והמקו"ח בס' תמ"ב מיישב קושיא זו וכ' לחדש דמ"ש הרמב"ם דשלא כר"א אסור גבי חמין מה"ת אינו משום דכל יאכל חמין אלא משום עשה דתשבייתו והמנ"ח בס' י"ט הקשה עליו דגבי חמין אפשר לתרין כן אבל משאור דמקרא מלא הוא דל"ת שאור ושאור לא חוי לאכילה כמבואר בגמרא ביצה ד' ז' ע"ב וע"ז תקשה למה לא אמר התם בגמרא גם חוץ משאור. וקושיא זו אמרתי לתרין דאפ"ל דלא חשיב התם אלא דברים שיש בהן דרך אכילתן ושלא בדרך אכילתן דמציאותן כן הוא אבל שאור דלעולם לא חוי לאכילה דכך הוא דרך מציאותה ולא משכחת בה דרך אכילתה לעולם אלא דכן גזרה התורה שיהא נוהג איסור בשאור א"כ לגבי שאור מיקרי זה דרך אכילה משום דאי אפשר אחרת ולפ"ז ל"ד כלל לכלאי הכרם ודו"ק וכ"כ מזה במקו"א, אלא מ"ש המנ"ח עליו בקושיתו הישני' דלשיטת הפוסקים דסוברים דמ"ע דתשבייתו הוי מ"ע שהו"ג א"כ לפ"ד המקו"ח יהא מותרים נשים והקדש לאכול שלא כר"א ואינו במשמע כן עיי"ש.

לכן נלפענ"ד די"ל דהנה המנ"א בס' תמ"ב ס"ק י"ד ובמחה"ש שם שבאר שם בטוב טעם דעת הרא"ש ברין שחרכו לפת רמותר בהנאה דאפילו היבא שאינו ראוי לאכילה כלל ואכלו באכילה זו אחשבי' ומשווי ל' קצת כראוי לאכילה ואסור ובאכילה זו אינו אסור מצד אכילה אלא מצד הנאה והא דאמר רמותר בהנאה היינו בהנאות אחרות עיי"ש נמצינו למידים מזה דאפילו שאינו ראוי לאכילה מ"מ אם אכלו נחשבת בכלל הנאה ומעתה י"ל שפיר דזה נמי דעת הרמב"ם כ"ה דמ"ש דשלא כר"א אסור

א"ל מקלף בהבערה חייב כר"ש יהי' נסתר הוכחת רבא דהבערה לחלק יוצאת וכו"ל. ולפי הנ"ל דר"ע ע"כ סובר כר"י דמקלף בחו"מ פטור ייש ליישב קו' התוספות פסחים צג. ד"ה ר"ע, רמנ"ל דר"ע סובר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ דמ"ד אין שו"ז סבר כר"י, דטמאי מתים היו שחל שביעי שלהן להיות בע"פ ור"ע ל"ל דר"י עיי"ש. דהנה התוספות לעיל דף סט. ד"ה שוחטין הקטן למ"ד שו"ז על ט"ש וע"כ הקרא דטמא אינו עושה פסח מיירי בטמא גמור דלא חוי לאכול לאורתא ל"ל ע"ז קרא ת"ל דלא חוי לאכילה משום טומאה עיי"ש. והנה לכאורה י"ל דחוי לאכול בטומאה משום ערול"ת, אכנס ו"א דל"ה בעידנא דהאיסור טומאה הוי בנגיעה והמצוה לא מקיים רק באכילה. ונודע שיטת הנמק"י בסוגיא דהתעלמית וב"מ דף 5, דמיטעת התחלת המצוה נחשב בעידנא ומביא דחולקים בזה, וי"ל דזה תלי' בפלוגתא אי מקלף בחו"מ חייב או פטור דלמ"ד מקלף בחבורה חייב יליף לה (בישבת קו). מדאיצטריך קרא דמילה דוחה שבת אף דהוי מקלף וע"כ דמקלף בחבורה חייב א"כ מוכח דהתחלת המצוה הוי בעידנא דהמצוה לא מקיים עד שפרע דמל ולא פרע כאלו לא מל והאיסור עושה בהתחלת החתוך ולמ"ד מקלף בחבורה פטור ובמילה איצטריך קרא משום דחשוב מתקן ע"י תיקון המצוה א"כ הוי באמת בעידנא דעל התחלה פטור משום מקלף וכל החיוב משום המצוה ובאים כאחד.

ולפי"ז מיושב שפיר קו' התוס' דר"ע ע"כ לא יסבור שו"ז על ט"ש דא"כ יקשה קו' התוספות ל"ל קרא דטמא אינו עושה פסח תי"ל דלא חוי לאכול, ואי"ל דהתחלת המצוה נחשב בעידנא דר"ע לשיטתו דמקלף בחו"מ פטור כר"י ל"מ התחלת המצוה בעידנא וכו"ל.

יוסף שושן

מרבני ישיבת מאנישעווטין, ירושלים

סימן צ"ו

ביאור ברמב"ם בה' חו"מ

הרמב"ם בפ"א מה' חו"מ כתב דח"ש אסור מה"ת, משום דכתיב לא יאכל חמין, ותמהו

א"כ לא חלה שבועה ע"ז כנ"ל לפענ"ד.
הושע לאדמיר,

מרבני ישיבת מאנישעווויטץ, ירושלים

סימן צ"ז

מקרא מגילה

מגילה ד"ג ע"א בנמרא, והשתא דאמרת
מדינה ומדינה עיר ועיר לרישה משפחה ומשפחה
למאי אתא אריב"ח להביא משפחת כהונה
ומשפחות לזיה שמבטלין עבודתן ובאין לישמוע
מ"מ, מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין ת"ת
ובאין לישמוע מ"מ ק"ו מעבודה, לכאורה יש
לדקדק מ"ט דוקא בית רבי למדו הלכה זו, ונ"ל
דהנה ידוע שיטת הר"ן דהא דאמרין מבטלין
עבודה מפני מקרא מגילה היינו דוקא בשיכולים
אח"כ להשלים העבודה הא לאו הכי אין
מבטלין העבודה דאורייתא משום מקרא מגילה
דרבנן. והקשה עליו הט"ז וז"ל וק"ל ע"ז דהא
אמרין מגילה עדיף מת"ת והתם בת"ת נידחית
לגמרי מפניה דהיינו הלימוד שיש עכשיו עליו
חוב בשעה זו א"א בתשלומין שמה שילמוד
אח"כ היא מצוה בפ"ע ואפ"ה נידחית מפני
מ"מ ה"ה נמי לענין עבודה ע"כ.

והנה בהנהות יד אפרים מתרץ קושית הט"ז
ותמצית דבריו בדאמת דברי הר"ן נכונים דאין
לבטל עבודה לגמרי מפני מ"מ דאין שום מצוה
דאורייתא נידחית לגמרי משום מקרא מגילה
דרבנן, ומת"ת ל"ק דגם בת"ת לא מיקרי דיתחי
לגמרי אלא דיתחי לשעתו שהמצוה המוטלת עליו
בת"ת אינו כל היום כולו כראמרין אפילו קרא
ק"ש ישחול"ע קיים לא ימושו לפ"ו משה"ה לא
הוי ת"ת דיפוי לגמרי משום דמצי לפטורי
נפשיה בק"ש שחול"ע, ובאמת האי דינא דמצי
לפטורי נפשי' בק"ש ישחול"ע מבואר דתלוי
בפלוגתא אי ק"ש דאורייתא או בדרבנן דמ"ד
ק"ש דאורייתא קאי קרא דבשכבך ובקומך
אק"ש ומשו"ה מצי לפטורי בק"ש שחול"ע
משא"כ למ"ד ק"ש דרבנן דקאי קרא דבשכבך
ובקומך אד"ת וממילא לא מצי לפטוריה בק"ש
ישחול"ע והנה בתום בסוטה דל"ב ע"ב ד"ה
ורבי כת' דרבי ס"ל ק"ש דאורייתא וא"כ

אינו מצד איסור אכילה אלא מצד איסור הנאה.
ודעת הרמב"ם ידוע הוא דס"ל דאין לוקין על
ההנאה ולפי"ז מיושב שפיר קושית הפמ"ג
דפסחים ודו"ק ואין להקשות ע"ז מרבני
המל"מ והצל"ח ה"ו במנ"ח סי' ג' שכ' דבאם
אינו ראוי לאכילה אפשר ללוקין לשיטת
הרמב"ם עיי"ש אולם זה לק"מ משום דכל
סברתם הוא מטעמא שכ' הרה"מ דלכן אין
לוקין על ההנאה משום דהוי שלא בדרך הנאתן
אבל בכה"ג דאינו עומד לאכילה רק להנאה
ללוקין שפיר אם נהנה עיי"ש וזהו רק היכא
דנהנה בדרך הנאתן אבל לא אם אכלו את הרבר
שא"ר לאכילה דהא ע"ז לא קאי רק להנאה
השייכת לה וז"פ.

ואם כנים דברינו ניחא שפיר ליישב בזה גם
קושיות הראשונות שקשה על הרמב"ם ברין
דח"ש, דהא לפמ"ש דשלא כד"א הוא מצד
איסור"נ ואיסור הנאה בחמין אינו בא במפורש
בתורה אלא משום דר' אבהו דלא יאכל חמין
אחר איסור אכילה וא' איסור"נ במשמע ועי'
בתום' שבועות ד' כ"ג ע"ב בסה"ע ובמהרי"א
שם שהקשה לשיטת המהרי"ל ומהר"י בן לב
הסוברים דלר"ש דאמר כ"ש למכות יסבור נמי
דשלא כד"א אסור א"כ קשה דלר"י דאמר ח"ש
אסור מה"ת ואפ"ה בשלא כד"א רק מדרבנן
הוא דאסור כמבואר שם בתום' עיי"ש. אבל אי
נימא דשלא כד"א אסור מה"ת א"כ כ"ש דח"ש
אסור מה"ת לר"ה הוא כן ולפ"ז לפמ"ש דבחמין
אסור שלא כד"א היא מצד איסור הנאה א"כ
כ"ש היא דח"ש אסור מה"ת וזהו כונת הרמב"ם
מ"ש דח"ש אסור בחמין משום לא יאכל חמין
כונתו בזה הוא דבנמרא מבואר הוא דבלא יאכל
חמין איסור הנאה נמי במשמע וא"כ שלא כד"א
נמי נכלל בכלל איסור הנאה וא"כ כ"ש הוא
דח"ש אסור מה"ת ולפ"ז אורא לה הקושיות
האלו שהקשינו לעיל, וב"ת למאי נ"מ כתבה
הרמב"ם דמאי שניא מכל ח"ש שבתורה. י"ל
דיש נ"מ רבתי בזה לענין שבועה דעל ח"ש חל
שבועה כיון שאינו מפורש בתורה רק מדרשה
כמבואר בתום' שבועות שם אבל בחמין ח"ש
נכלל בלאו דלא יאכל חמין לפי המבואר לעיל

למה לא יברכו כל הברכות והם עוסקים במלאכתן ולכך א"ר מונא זאת אומרת שאסור לעשות מלאכה עד שיברך (גם י"ל דהמקשן ירע סברא זו מצד הכתוב ואם תלכו עמי וכו' אלא דסבר דזה דוקא אם יוכל לקיים שתיהם אבל באופן דאם ירצה להחמיר יצטרך לבטל לגמרי את הברכה אזי יעסוק במלאכה ויברך ור' מונא מתרץ לו דעדיף שלא לברך כלל משיברך בדרך ארעי ומקרה (ורוחק) גם בשו"ע אף שהוא סובר ג"כ בפשיטות דאין לעשות שום עסק אחר בשעה שמברך אפי' שהוא דרבנן לא כתב דין זה מפורש בברהמ"ז אלא משום דבר זה נזכר בהדיא בירושלמי לענין ברהמ"ז. (ויש להוסיף דאם איתא דעת מרן המחבר ז"ל דדוקא בברהמ"ז דאורייתא היא דאסור לעשות מלאכה ומשו"ז המתין עם דין זה עד בריני בהמ"ז א"כ הו"ל לכתוב דין זה בברכת התורה בסי' מ"ז). אלא דאם נאמר כן דבר זה שאסור לעשות מלאכה בשעה שמברך נלמד מקרא ואם תלכו כו' ולא נזכר בירושלמי כ"א לתרץ קושיא הכי הו"ל למימר אמר ר' מונא "משום" שאסור לעשות מלאכה כו' ומדקאמר "זאת אומרת" משמע דכל דבר זה נלמד מה שפירו להפועל שתי ברכות וא"כ יש נ"מ לענין ברכה שהיא לגמרי מדרבנן דשאני מברהמ"ז, ואפשר לומר דליכא למילף מיני' לברכת א"ז ובדומה.

אמנם אכתי יש לה"ר דגם בברכה דרבנן אסור לעשות מלאכה, לפי הגירסא בגמרא ברכות ט"ז ואין מברכין לפני' (על הפת) והרי ברכה זו היא מדרבנן ולא אמרינן דיעשו מלאכה ויברכו המוציא ש"מ דגם ברכה דרבנן עדיף שלא לברך כלל מלברך ולעסוק או במלאכה (ולפ"ז אתי שפיר דברי המ"ב הנ"ל שכ' בשעה"צ דמוכח בירושלמי דגם ברכה דרבנן אסור לעשות מלאכה ע"כ והרי לפמש"כ בט"ז הנ"ל נמצא הירושלמי לא בא לתרץ קושיא כ"א כותב הלכה התם דמייירי בברכת המזון דאורייתא ואילו הירושלמי לא בא לתרץ קושיא כ"א כותב הלכה בסתם דאסור לעשות מלאכה בשעת ברהמ"ז הי' מקום לטעות ולומר דדוקא בזה דהוא מדאורייתא אסור משא"כ בברכה דרבנן, והגם דברכת הטוה"מ הוא מדרבנן בכל זאת ליכא

ממילא ודאי ס"ל דמצוי לפטורי נפשי' בק"ש שחו"ע, ולפי"ז מיושב שפיר אמאי דוקא בית רבי סמכו ללמוד דק"ו רת"ת מעבודה ומבטלים משום מ"מ, זאת אומרת עפ"י שיטת הר"ן דהא דמבטלין עבודה היינו רק היכא דאפשר אח"כ לעשות העבודה אבל לבטל העבודה לגמרי לא. וא"כ לפ"ז איך מצוי למילף ק"ו דמבטלין ת"ת הלא ק"ו פריכא הוא כמו שמקשה הט"ז דהתם בעבודה לא נידחת לגמרי משא"כ בת"ת נידחת לגמרי דמה שיש עלינו ללמוד בשעה זו זאת אינה חוזרת אמנם רבי לשיטתו דס"ל דק"ש דאורייתא וס"ל דמצוי לפטורי נפשי' בק"ש שחו"ע וא"כ לשיטתו שפיר מצוי למילף ק"ו דמבטלין ת"ת דגם ת"ת לא מיקרי נידחת לגמרי כ"א דיחוי לשעתו וכדברי חיד אפרים, ולשיטתו שפיר הנידון דומה לראי' וק"ו מעליא הוא, ומדוקדק היטב מכאן סמכו בית רבי.

אולם עיקרי דברי חיד אפרים שכ' לת' שי' הר"ן ולסלק קושי' הט"ז בזה דמחדש דגם מצות ת"ת לא מיקרי דיחוי לגמרי כי אם דיהוי לשעתו משום דינא דמצוי לפטורי נפשי' בק"ש שחו"ע, יש להעיד דעל הר"ן לשיטתו לא יתכן לתרץ כן דהנה הר"ן במסכת נדרים ד"ח ע"א כרינא דרב גידל האומר אשנה פרק זה בד"ה הא קמ"ל כת' שם חידוש גדול דאפי' למ"ד לפטורי נפשי' בק"ש שו"ע נמי חייב ללמוד יום ולילה כפי כוחו ורק כיון דאין מפורש שבועה חלה ע"ז ולא הוי שבועה על שבועה עיי"ש וא"כ לפי"ז עפ"י שיטת הר"ן עצמו ל"ש תי' יד אפרים והדרא קושי' הט"ז על הר"ן לדוכתא. וראיתי בספר יד שאול על נדרים שמפלפל הרכה בחידוש הר"ן במסכת הנ"ל.

שניאור זלמן וועבר,

מרבני ישיבת מאנישעוויטץ, ירושלים

סימן צ"ח

עניני ברכות

(המשך משנה א' חוברת י' סי' ס"ה)

והא דהזכירו דין זה בברהמ"ז הוא משום מילתא אחריתי לפי דהמקשן בהירושלמי הקשה

בלשון נוכח עם הקב"ה. ואולי בשביל זה לא הזכיר בשו"ע שצריך להפסיק ממלאכתו בשעה זו אבל בברכות ק"ש שהם דרבנן אף אם מדבר בלשון נוכח מותר לעשות לדעת הרב"י.

והנה מפני חומר הקושיא שנ"ל לדעת רבט"ז אולי י"ל עד"ז דגם הוא ז"ל מודה דיש חילוק בין דאורייתא לברכה דרבנן אלא דהוא מחלט כך דברכה דאורייתא דהכר מעכב משא"כ בברכה דרבנן אם הוא יכול להדר ולא לעשות מלאכה מהויב הוא לעשות כן אבל לומר דיותר טוב שלא לברך כלל משיכרך ויעשה מלאכה זה לא אמרינן בברכה דרבנן כ"א בברכה דאורייתא לדעת התוס', וז"ל ברש"י ברכות ט"ז: ר"ה שבטלין ממלאכתן וקורין, כדי שיהיו קורין בכוונה רשאים להבטל ממלאכתן עכ"ל ולהכי אחרי דהם עוסקים במלאכתו של בעה"ב נחשב זה כדיעבד ואינם רשאים לבטל ממלאכתן כ"א לפרק ראשון ולא אח"כ, אבל אם אינו עוסק במלאכת אחרים יש לו להחמיר לדעת הט"ז שלא לעשות מלאכה אף אחד פרק ראשון משא"כ בברכת המזון דהכר הוא לעיכובא ולא אמרינן שיעסק במלאכה ויברך ברכה ג'. וגם ברכת הטוה"מ לא יברך כלל רלא ליתא לזלזולי וגם שלא יהא יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא וכו"ל.

עוד יש מקום לומר דהט"ז סובר דבברכה דרבנן דוקא אם עדיין לא התחיל במלאכה אסור לו להתחיל באמצע שעוסק במצוה אבל אם כבר הוא עוסק במלאכתו ונוכד שצריך לקרא את ק"ש וברכותיה אין צריך להפסיק ממלאכתו כ"א בפרק ראשון, ובשו"ע סוף סי' קצ"א כ' אסור לעשות מלאכה בעודו מברך (וכן הוא לעיל סוף סי' קפ"ג) וכתב שם כמ"כ אלא דשם מיירי שמקורם התחיל לברך והיא היא עכ"ל. וי"ל דברכה דאורייתא כמו ברהמ"ז גם הט"ז מודה דאסור לעשות אלא בברכה דרבנן אפשר יסבור דאם התחיל מקודם אין צריך להפסיק וכזה יהא ניחא הדין דסי' ס"ג דשם מיירי דהתחיל מקודם. ויש להזכיר בכאן דלענין פרט זה לנגב ידיו בעת ברכת אשר יצר אפשר דיש להקל מצד אחד אף לדעת הט"ז

למילף לשאר ברכות דרבנן דשאני בברכה זו דשייך לומר דלא ליתא לזלזולי בה משא"כ ברכה שהיא לגמרי מרבנן ואינה סמיכה לברכה דאורייתא ופ"ז כל לימודו של הט"ז להחמיר גם בדרבנן הוא מהפסק ואם תלכו עמי וכו' אלא שכ' בכאן דמהירושלמי לא יש תיובתא לחומרא זו אבל עכ"פ לא יש ראי' וא"כ קשה מש"כ במ"כ דמוכח בירושלמי דגם בברכה דרבנן אסור בעת מעשה לעסוק במלאכה. אמנם באופן דהפועלים פטורים גם מברכת המוציא שהוא לגמרי מרבנן וא"כ שייך כזה קושית הירושלמי למה לא יברכו והם עוסקים במלאכתן ומזה יהא מוכח דגם ברכה דרבנן אסור ואתי שפיר.

ואבתי י"ל דשא"ה דהיא ברכה קצרה וכן בברכת א"י בתחלה ובסוף אולם כ"ז אתי שפיר רק באופן דהפועלים פטורים גם מברכת המוציא אבל בביאור הגר"א כתב בדעת השו"ע מדלא הזכיר דבר זה ס"ל בשיטת הגדולים דגרסו ומברכין לפני' וא"כ לפ"ז אין ראי' דברוחא אפ"ל דעוסקין במלאכה בעת הברכה או דלהפסד מועט לא חששו.

והנה לעיל בסי' נ' ס"ז כתב במ"כ וז"ל עד שיקרא בו משמע דמכאן והלאה (אחר פרישה ראשונה) מותר (לעסוק במלאכה) אפי' בברכות ק"ש, וכן מבו אר בהדיא בסי' ס"ו בב"י בר"ה ומ"ש רק אם אדעו וכו' עי"ש. ועיין גמ' בסיומן קצ"א בט"ז סק"א וצ"ג עכ"ל. ולא הי' יכול להקשות ממה דאסור לעשות מלאכה בשעת ברהמ"ז משום דשא"ה דהוא דאורייתא וכו"ל. וחילוק זה הובא בב"י ע"ש הר"י ז"ל סוף סי' ס"ג דפ"ד הוי דאורייתא אבל פ"ש הוי דרבנן ולהם מותר לעשות מלאכה. אולם אחרי דלהזכיר יציאת מצרים הוא דאורייתא (וכפי המובא בסי' ס"ז) א"כ קשה מה דאיתא בסי' ס"ג דאחר פרשה ראשונה מותר לעסוק במלאכה ואולי צ"ל דאה"נ בעת שיאמר הפסוק האחרון שבק"ש יפסק מלאכתו. ואולי י"ל עוד דהגם בברכת המזון דאורייתא אסור משום דמדבר בלשון נוכח להקב"ה וכזה חמיר טפי לעסוק בר"א אבל בפסוק האחרון שבק"ש אינו מדבר

יחזור ויתפלל כיון שאין אנו בטוחים על הכונה
כ"א לכוון עכ"פ בברכת אבות.

הרב שלמה מאבעל

מרבני ישיבת מאנישעוויטץ ירושלים, ת"ו

ספר מאור עינים

מראה מקומות מכל הכתובים בתנ"ך, אשר
נדרשו עליהם בתלמוד ירושלמי, מחברו הרב
הגאון הנעלה מוה"ר מנחם מענדיל הויכשטיין
שליט"א, עברה עזקית עשה בזה, ונחנך מאוד
לכל רב ודרשן.

עזרת תורה

כבר נעשה חוב קדוש בכל שנה ושנה, אשר
מיום ז' אדר וכל החודש ניסן מוקדש להכרות
צדקה בעד המוסד "עזרת תורה". בשנה זו יותר
החוב קדוש מוטל עלינו להכרות צדקה בעד עזרת
תורה, בעד רבני ומשרתי בקדוש בפולין.

EZRAS TORAH FUND

673 Broadway, New York, N. Y.

מהא דאיתא בסי' קפ"א ס"ח דלדעת הרמב"ם
מנגב ואח"כ מברך (לענין מים אחרונים) וכתב
שם במ"ב ע"ש הגר"א דס"ל דלא נקרא
נטילה בלי ניגוב ע"כ והנה גם בברכת אשר
יצר צריך מקודם ליטול ידיו והוא בשביל כבוד
הברכה וא"כ גם הנגוב הוא מכבוד הברכה ואם
כן אפשר לומר דאין עוסק בדבר אחר כ"א
מענין הברכה גם אפ"ל אף מאן דפליג אדבריו
הרמב"ם וס"ל דיכול לברך אף בלי ניגוב גם הוא
מודה דמי שמנגב מקודם ערוף טפי איא בשביל
דהרמב"ם סובר דהניגוב מעכב איהו סובר דאין
מעכב אבל הידור יש בזה לכו"ע והוא מכבוד
הברכה. אולם לפי סברא זו אדרבה נולד
חומרא דכמו בברהמ"ו יש לו לנגב תחלה
ואח"כ לברך כמו כן באשר יצר אפי' אם מותר
לעשות מלאכה בעת הברכה אלא דאפ"ל דדוקא
במים אחרונים דבעינן נטילה ולא נקרא
נטילה בלי ניגוב משא"כ בברכה אחריני באופן
דסגי בנקיון בעלמא א"כ כיון הנטל ידיו
במים אף בלי ניגוב חשוב נקיון.

תשובת מרנא הצדיק והגאון זצלה"ה

ראיתי פאפולו בדברי הט"ז ונעימ' דברי
הט"ז לעורר לעשות הכל לש"ש והעוסק
במלאכת בעה"ב באמונה וכוונתו שלא להכנס
באיסור גזל גם מה שאוכל הוא למען לא
יתחלש ע"ז לאותה גי' שאין מכרכין לפניה
פטרותו דהרי הוא טרוד במצוה דאורייתא
וכנראה גם אבא חלקי' אם הי' שומע קול רעם
בוודאי הי' מברך אבל לא נפנה להשיב שלום
הגם שהוא מצוה כיון שטרוד במלאכת
בעה"ב אבל הברכה לאחריו שהוא מראור'
בזה גם הבעה"ב מתברך ואשרי השם דרכיו
שויתי וכו' הברכה שמברך לאחריו היא עולה גם
שלפניו. וחכמים תקנו ברכה לפני' דאטו יודע
אם יאכל כשיעור לאחריו והלא אפי' על פחות
מכשיעור צריך ברכה לפני' ותקנו בעויה"כ
להתורות שמא וכו' אבל בפועל העובר באמונה
ואינו רוצה להפסיק מחשבתו להתחזק בעבודה
עולה לו במקום הברכה והנח להם לישראל ובלבד
שיכוונו לבם לשמים השי"ת ישים חלקנו עמהם
ופשיטא מי שיוודע שיותר יתכוין אחר הניגוב
ימתין בברכה וכבר העלו אפי' בתפלה שלא

(המשך שמות הרבנים)

הרמ"ג יצחק האלבערשטאם, באדרוב, פוילען	הרמ"ג אליעזר זילבער, פויסינעסטי, אונגארן
הרמ"ג נ. ח. האלבערשטאם, גארלין, גאליציע	הרמ"ג יוסף קאנווויץ, נוארק, נ. י.
הרמ"ג י. היבשער, בערלין, דויטשלאנד	הרמ"ג יצחק סגל, דזשורזי סימי, נ. י.
הרמ"ג יוסף גרשון תומאסאן, ירושלים, ת"י	הרמ"ג חיים בן-ציון גאנצוויץ, לואיסוויל, קענטאקי
הרמ"ג אידעל וויינער, ניו יארק, נ. י.	הרמ"ג חיים נחום, חכם באשי, קארא, מצרים
הרמ"ג חיים יהודה ווייס, אונגארן	הרמ"ג חיים יצחק בלאך, דזשורזי סימי, נ. י.
הרמ"ג דוב שדיה חיים, ליובאו, לאטוויוא	הרמ"ג דובער בארובסאג, סאלדען, מאסס.
הרמ"ג אהרן דובער סבל, ליובאקא, ליטא	הרמ"ג שמואל אויוויץ כ"ץ, אינדיאנאפאליס, אינדי.
הרמ"ג ישראל שווערסקי, ברוקלין, נ. י.	הרמ"ג עזריאל עפשטיין, שיקאגא, אילל.
הרמ"ג אהרן טייטלבוים, ירושלים, ת"י	הרמ"ג משה ראזין, ברוקלין, נ. י.
הרמ"ג זרי' לייבוש טייטלבוים, ניו יארק, נ. י.	הרמ"ג חיים צבי רובינשטיין, שיקאגא, אילל.
הרמ"ג יצחק יהודה שרעמק, קוטנא, פוילען	הרמ"ג שמואל אהרן הלוי פרעם, שיקאגא, אילל.
הרמ"ג בדרך שלום טרייטן, ניו יארק, נ. י.	הרמ"ג יוסף הלוי אייזענשטאם, דיטרויט, מישיג.
הרמ"ג דוד כהני יונה, קאנוועל, פוילען	הרמ"ג יעקב בורשטיין, ניו יארק, נ. י.
הרמ"ג ישראל יוסף, נייטשטאדט, ליטא	הרמ"ג ראובן דוד הכהן בורשטיין, קאמעניץ, ליטא
הרמ"ג דוד ילין, ירושלים, ת"י	הרמ"ג פסח הערץ בערשטאן, נעמאניאץ, ליטא
הרמ"ג ראובן כ"ץ, פסח הקטן, א"י	הרמ"ג ישראל בן-ציון גאלדמאן, רומיניא, ליטא
הרמ"ג ישראל לעבאוויטש, אונגארן	הרמ"ג אברהם טייטלבוים, רודקין, פוילען
הרמ"ג יוסף לעוו, לענדאן, ענגלאנד	הרמ"ג מ. צ. גומערמאן, סקרענטאן, מישיג.
הרמ"ג אשר ניסן הלוי לעוויטאן, ניו יארק, נ. י.	הרמ"ג טוביה גפן, אטלאנטא, דזשורדזשיא
הרמ"ג שלמה יצחק לעווין, סינסינאטי, מינ.	הרמ"ג יקותיאל יהודה גרויבארט, ניו יארק, נ. י.
הרמ"ג נש"י מיאדאסער, ירושלים, ת"י	הרמ"ג צבי יהודה גרין, ברוקלין, נ. י.
הרמ"ג ש. י. הלוי סאוועטשויטש, קאנוועל, פוילען	הרמ"ג יקותיאל יהודה גרינוואלד, קאנאנסטאט, אהייא
הרמ"ג צבי מייזן, ווארשא, פוילען	הרמ"ג דאווידאוויטש, באנאלא, נ. י.
הרמ"ג אלעזר תרבי, צבי חירש סאטמארנסקי	הרמ"ג נסים דאנאן, המבנות חכם באשי
הרמ"ג ראובן מילעצקי, סאטמארקא, ליטא	הרמ"ג יעקב לייב דזשיקאבסאן, ברוקלין, נ. י.
הרמ"ג יהושע משה סערטמאנסקי, ניו יארק, נ. י.	הרמ"ג אברהם דאגאנאמינער, ווארשא, פוילען
הרמ"ג משה מרגליות, ניו יארק, נ. י.	הרמ"ג דוד דראכמאן, ניו יארק, נ. י.
הרמ"ג יוסף סגל הלוי, קולטשנא, ליטא	הרמ"ג אלי' האבערלאנד, ניו יארק, נ. י.
	הרמ"ג ישראל העגער, ניו יארק, נ. י.

מצה הכשרה שבועולם

מאן מלכי רבנן

מצה חקולה על שלחן מלכים

ושמרתם את המצות

אכלו את המצה חבי כשרה ומחודרת

חיחידה בעולם במינה

מאנישעוויטץ מצה

קמח מצה, מארפעל, קייס מעהל, מצה דקת, ומצה עשירה

האיל ווהעיט, היירזשיעניק, מצה סיריעל, און מצה שמורה

אפית מצות מאנישעוויטץ נעשית תחת השגחת התמידית של

אגודת הרבנים האורתודוכסים דארצות הברית וקנדה

יותר ממאה רבנים נאונים סכל קצוי תבל העידו בכתב כי

מצות מאנישעוויטץ כשרות אף לפתרון מן המתדון

די ב. מאנישעוויטץ קאמפאני

THE B. MANISCHEWITZ COMPANY

143 Bay St., Jersey City, N. J.

2100 W. 8th St., Cincinnati, Ohio

בתי מאפה של מצות מאנישעוויטץ אין לתאר בחרס אנש נהל הכשרות

המחודרת וחוריות שבשעיותם מהל עד כלת, מנתינת הקמח ומים עד נמר

אפית המצות; וכל מה שנכתב ונתתם מאגודת הרבנים; ומרבנים נאונים ארץ

סכל קצוי תבל לא נחמר אף ויו כל שהוא.

שמואל אדען הלוי פרדס, עודד ומ"ל "הפרדס".